

Brüssel, 17.6.2020
COM(2020) 241 final

**KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

demograafiliste muutuste mõju kohta

{SWD(2020) 109 final}

SISUKORD

1.	SISSEJUHATUS	2
2.	EUROOPAS TOIMUVATE DEMOGRAAFILISTE MUUTUSTE TÕUKEJÕUD.....	4
	2.1. PIKEM EELDATAV ELUIGA.....	4
	2.2. VÄHEM SÜNDE.....	8
	2.3. VANANEV ELANIKKOND	10
	2.4. VÄIKSEMAD LEIBKONNAD	11
	2.5. LIIKUVAM EUROOPA	12
	2.6. MUUTUV RAHVASTIKU SUURUS	13
3.	EUROOPAS TOIMUVATE DEMOGRAAFILISTE MUUTUSTE MÕJU MEIE SOTSIAALSELE TURUMAJANDUSELE.....	15
	3.1. INIMESED, TÖÖ JA OSKUSED	16
	3.1.1. SUUREM JA KAASAVAM TÖÖTURG	17
	3.1.2. TÖÖVILJAKUS OSKUSTE JA HARIDUSE KAUDU	19
	3.2. TERVISHOID JA PIKAAJALINE HOOLDUS	20
	3.3. MÕJU RIIKIDE EELARVETELE	22
	3.4. PIIRKONDLIK JA KOHALIK MÕÕDE	23
	3.4.1. ELUKVALITEET, TARISTU JA JUURDEPÄÄS TEENUSTELE.....	27
4.	KAKSIKÜLEMINEK JA DEMOGRAAFILISED MUUTUSED	31
5.	DEMOGRAAFIA GEOPOLIITIKA: EUROOPA MAAILMAS	32
	JÄRELDUSED JA VÄLJAVAATED.....	35

1. SISSEJUHATUS

COVID-19 pandeemia puhang muutis hetkega nii Euroopat kui ka muud maailma. See pani proovile meie tervishoiu- ja hoolekandesüsteemid ning majandusliku ja sotsiaalse vastupidavuse. See jääb alaliseks meie elu ja tööd mõjutama, isegi pärast viiruse kadumist. See juhtus ajal, mil Euroopa elas juba läbi suuri kliimaatilisi, ühiskondlikke ja demograafilisi muutusi.

Demograafilised muutused puudutavad inimesi ja nende elu. Need puudutavad seda, millega me tegeleme, kuidas me töötame ja mida me peame oma koduks. Need puudutavad seda, millised on meie kogukonnad ja kuidas me kõik koos elame. Need puudutavad meie ühiskonda rikastavate ja kujundavate erinevate inimeste ja kultuuride vastuvõtmist, tugevamaks saamist ja ELi moto „Ühinenud mitmekesisuses“ elluviimist. Seda on vaja rohkem kui kunagi varem. Sellal, kui kõikjal Euroopas kehtestatud liikumispääsanguid aeglaselt ja ettevaatlikult lõpetatakse, meenutatakse meile pidevalt, kui oluline on mõista demograafiliste muutuste mõju meie ühiskonnale ja neile reageerida. Seda tööd peab arvestama Euroopa taastamisel ja saadud õppetundide mõtestamisel, on siis tegu mõjuga sotsiaalsele ja majanduslikule mõõtmele, tervishoiule ja pikaajalisele hooldusele või paljudele muudele valdkondadele.

Viimaste nädalate ja kuude jooksul on seos demograafiliste struktuuride ning mõju ja taastumispotentsiaali vahel teravalt ja valulikult ilmsiks tulnud. Oleme olnud tunnistajaks sellele, et meie vanim generatsioon kannatab kõige rohkem ja eakad on kriisi ajal kõige haavatavamad. Lisaks sellele, et haigestumise puhul on nende komplikatsioonide risk suurem, on nad Euroopas elude päästmiseks kehtestatud suhtlemisdistantsi nõuete ja liikumispääsanguute tõttu kõige suuremas isolatsioonis olivate hulgas. **Põlvkondadevahelise solidaarsuse vajadus on üks Euroopa taastumise tõukejõudude¹.**

Pikaajaliste demograafiliste muutuste mõju haldamisel on mitu erinevat tahku: rahvatervise, riigieelarvete või avalikku elu haldamine, aga ka tegelemine selliste probleemidega nagu üksindus, hooldus kogukonnas ja juurdepääs elutähtsatele teenustele. Nende probleemide lahendamine on oluline eduka taastumise seisukohast ning see määrab ära meie igapäevaelu, ühiskondliku võrgustiku ja majanduse uuesti ülesehitamise kiiruse ja ulatuse. Pikas perspektiivis on see Euroopa jaoks võimalus **rajada õiglasem ja vastupidavam ühiskond.**

Me ei tohi kunagi alahinnata kriisi põhjustatud kahju ega vajadust tegeleda mis tahes kaotustega. Selles kontekstis võib näida vastuoluline väide, et **eurooplased elavad üldiselt kauem, tervemalt ja turvalisemalt.** Kuid pikas perspektiivis on see ikkagi nii ja peaksime olema uhked edu üle, mida oleme viimastel kümnenditel saavutanud. Euroopa hoolekande- ja tervishoiusüsteemid on maailma arenenuimad. Koos väga paljude eesliinitöötajate oskuste ja eneseohverdusega on nad aidanud kriisi algusest peale lugematul hulgal elusid päästa. Aga koormus, mis pandi nende õlule eriti vanema elanikkonnaga piirkondades, näitas vajadust neid rohkem toetada.

Tänu nendele edusammudele on meie elukvaliteet endiselt erakordne ja meie ühiskond üks võrdseimaid maailmas hoolimata sellest, et ebavõrdsus pole veel päriselt kadunud. Rahvastikuna me vananeme ja eelistame üldiselt väiksemates leibkondades elada. Me oleme kogu aeg liikvel, töötame

¹ COM(2020) 456 final: Euroopa võimalus: parandame veed ja teeme ettevalmistusi järgmise põlvkonna jaoks.

kauem, õpime rohkem ja vahetame sagedamini töökohti. Kõigil nendel suundumustel on meie ühiskonnale märkimisväärne mõju ja mõned neist võisid mängida rolli selles, kuidas viirus mõnedes riikides kanda kinnitas ja levis, oli see siis vananeva elanikkonna, leibkondade koosseisu või rahvastikutiheduse tõttu.

Neid probleeme on sageli kõige parem käsitleda kohalikul ja piirkondlikul tasandil. See kajastab tõsiasja, et demograafilised muutused on sama riigi eri osades sageli väga erinevad. Mõnel piirkonnal tuleb korraga rinda pista nii väikese sissetuleku kui ka kiiresti kahaneva elanikkonna probleemiga. Kuna sellistes, peamiselt maal asuvates piirkondades elab 31 miljonit inimest, on kaalul palju. **Euroopa püüab elatustaset parandada ja erinevusi vähendada.** Tuleb tagada, et inimeste vajaduste eest hoolitsetakse ning et neil on oma elukohas head väljavaated ja töötamise võimalused. Vaja on tagada ligipääs tervishoiule, lastehoiule ja haridusele ning teistele olulistele kohalikele teenustele, nagu postkontorid, raamatukogud või transport.

Kuigi muutused demograafias ei ole midagi uut, annavad erinevused meie elus end teravamalt tunda. Selle muutusega tegelemine on veelgi olulisem nüüd, kui Euroopa seisab taastumisteede alguses. Jätkuv keskendumine rohe- ja digipöördele aitab leida mitmeid uuenduslikke ja kestlikke lahendusi, mida vajame demograafiliste muutuste mõjuga tegelemiseks.

Demograafilised muutused mõjutavad ka Euroopa kohta maailmas. Kuna Euroopa rahvastiku osakaal maailma rahvastikus väheneb jätkuvalt, on aina olulisem see, et Euroopa võtaks sõna ja tegutses ühtsena, võimendades kõiki oma ühiseid tugevaid külgi ja kogu oma mitmekesisust. Seda tuleks samuti vaadelda meie naabruses ja mujal maailmas toimuvate suurte demograafiliste muutuste valguses, millel on suur mõju Euroopale endale.

Käesolevas aruandes tutvustatakse demograafiliste muutuste peamisi tõukejõude ja nende muutuste mõju üle kogu Euroopa². See aitab leida lahendusi, kuidas enim mõjutatud inimesi, piirkondi ja kogukondi muutuva reaalsusega kohanemisel kõige paremini toetada kriisi kestel, sellest taastudes ja selle järel. Komisjoni selles vallas tehtava töö eesmärk on suurendada meie teadmisi ja ettenägelikkust, et oleksime suutelised abivajajaid aitama nii praegu kui ka tulevikus. Suundumusi ei ole ilmtingimata vaja tagasi pöörata või aeglustada, vaja on hankida õiged vahendid, mis aitavad uusi lahendusi leida ja inimesi muutuste ajal toetada.

Lõppkokkuvõttes peame **tagama, et ühtegi piirkonda ega inimest ei jäeta maha** – mahajäetusetunne on see, mis võib viia selleni, et inimesed kaotavad usu meie demokraatiasse. Seepärast on komisjonil esimest korda demokraatia ja demograafia asepresident ning see on põhjus, mis seda teemat käsitletakse ka Euroopa tuleviku teemalisel konverentsil, mille kaudu kodanikel on vastupidavama, jätkusuutlikuma ja õiglasema liidu ehitamisel juhtroll. Ehkki paljud küsimused neis valdkondades on liikmesriikide pädevuses, on komisjon valmis olema teenäitaja, tehes kindlaks peamised probleemid ning toetades riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi meetmeid.

² - Käesolevat aruannet täiendavad näitajad, kaardid ja tabelid leiab komisjoni talituste töödokumendist (SWD(2020) 109 final).

2. EUROOPAS TOIMUVATE DEMOGRAAFILISTE MUUTUSTE TÕUKEJÕUD³

Meie, eurooplased, elame kauem kui kunagi varem ja iga mööduva aastaga muutub meie elanikkond üha vanemaks. Aina rohkem meist otsustab elada, töötada või õppida mõnes teises ELi riigis ning ränne Euroopasse või Euroopast kõigub jätkuvalt. Ka elab üha rohkem meist nüüd väiksemates leibkondades ja me saame vähem lapsi kui varem. Need demograafiliste muutuste tõukejõud on Euroopa eri paikades erinevad, olles sageli sama riigi eri piirkondades märkimisväärselt erinevad⁴.

2.1. PIKEM EELDATAV ELUIGA

Eurooplased elavad kauem ja keskmiselt on nad kauem hea tervise juures. Nii meeste kui ka naiste eeldatav eluiga sünnil on pikenenud viimase viie kümnendi jooksul umbes kümme aastat⁵. Pandeemia tõi vananeva rahvastiku haavatavuse esile, aga see ei ole muutnud üldist positiivset suundumust eeldatava eluea vallas.

2070. aastaks jõuab meeste eeldatav eluiga sünnil prognooside⁶ kohaselt 2018. aasta 78,2 aastalt 86,1 aastani. Naiste puhul kasvab see eeldatavasti 83,7 aastalt 90,3 aastani. Inimese elukohal on eeldatavale elueale suur mõju. Liikmesriikide tasandil ulatub eeldatav eluiga sünnil 83,5 aastalt Hispaanias 75 aastani Bulgaarias.

ELi eri osades elavate naiste ja meeste vahel on erinevusi. Kuigi naiste eeldatav eluiga sünnil on EL-27s meeste omast keskmiselt 5,5 aastat pikem, ei ole pilt igal pool sama. Lätis ja Leedus on erinevus üle üheksa aasta, samal ajal kui Taanis, Iirimaa, Küprosel, Madalmaades ja Rootsis jääb see alla nelja.

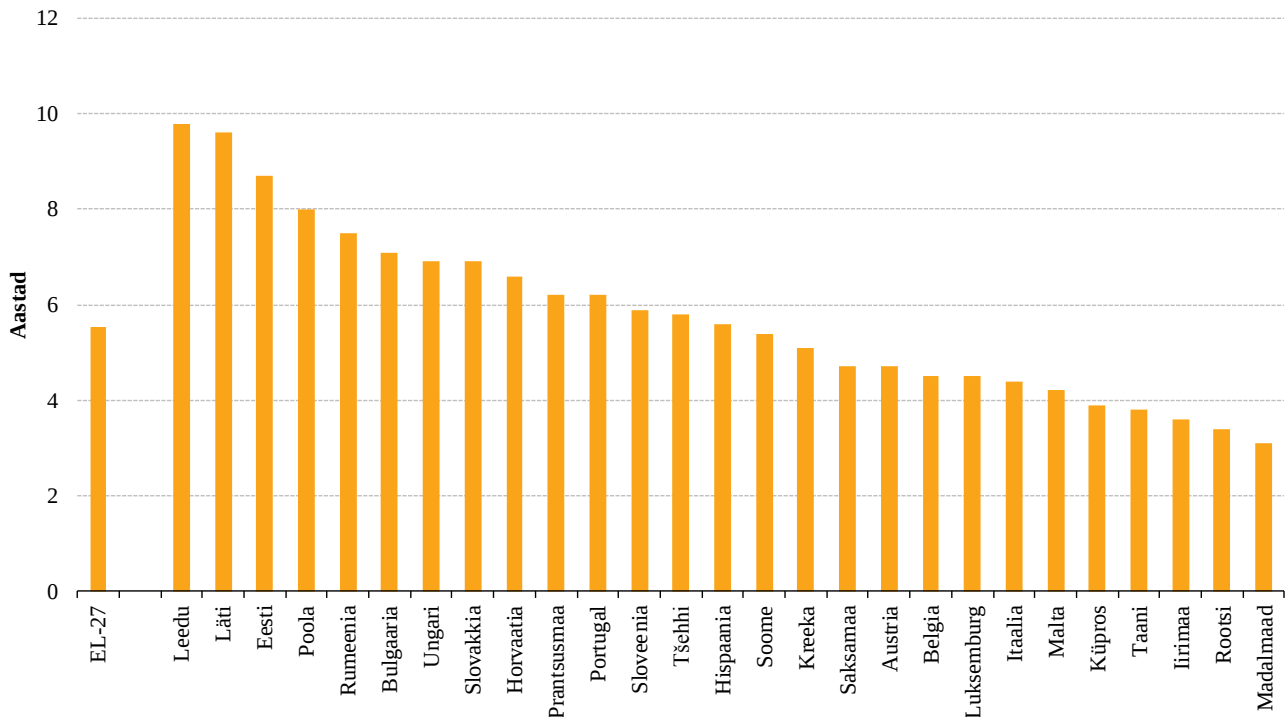
³ Käesolevas aruandes tähendavad „Euroopa“ ja „EL“ 27 ELi liikmesriiki, kui ei ole märgitud teisiti.

⁴ Käesolevas aruandes kasutatud Eurostatilt pärinevad statistilised andmed on võetud Eurostati andmebaasist 2020. aasta mai seisuga.

⁵ Lisateabe saamiseks vt Eurostati portaali „Statistics Explained“ suremuse ja eeldatava eluea statistika aadressil https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Mortality_and_life_expectancy_statistics.

⁶ Rahvastikuprognoosid on kogutud andmetel põhinevad hüpoteetilised stsenaariumid, mis aitavad mõista rahvastikudünaamikat. Oluline on mitte käsitada neid prognoose teadusliku ennustusena. Lisateabe saamiseks vt Eurostati rahvastikuprognoosid <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-projections-data>.

Vahe naiste ja meeste eeldatavas elueas sünnil, 2018

Allikas: Eurostat

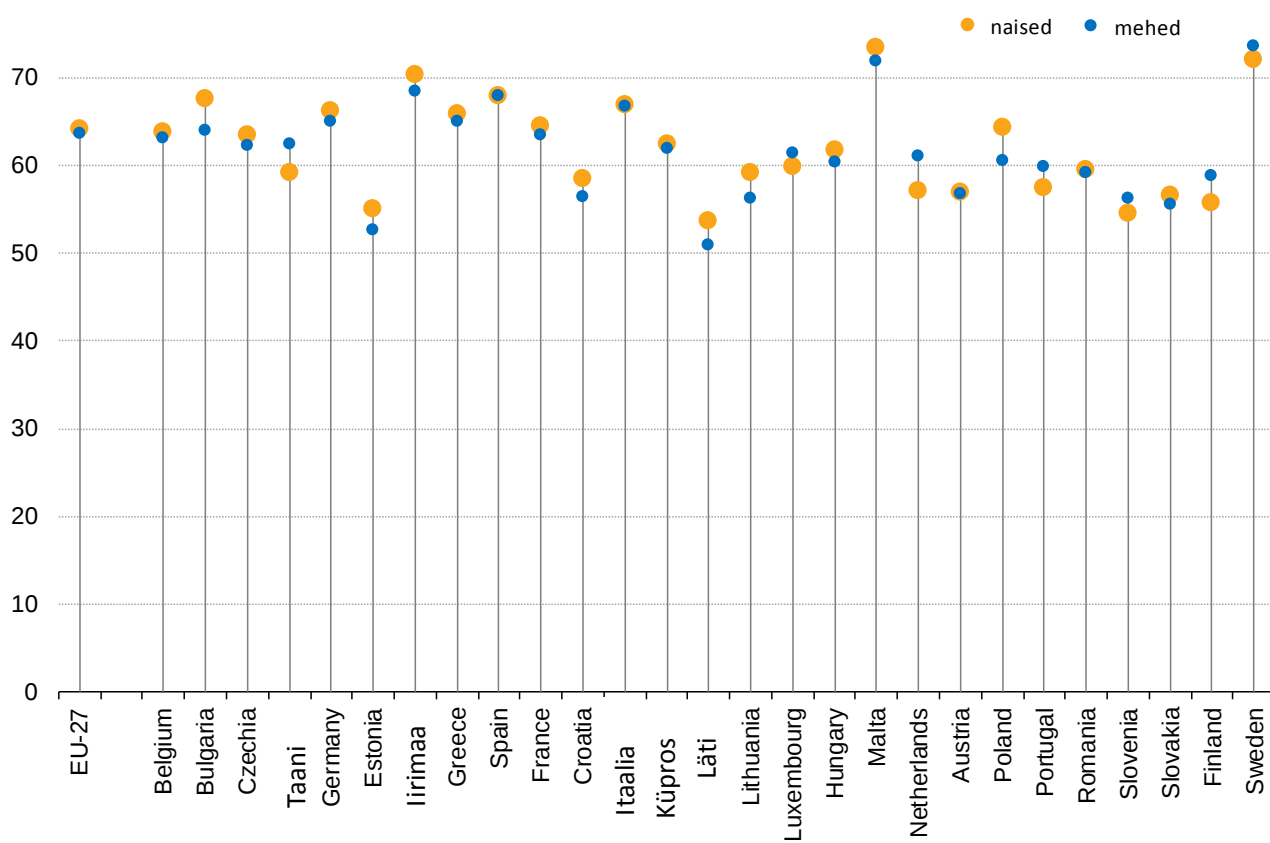
Oleme suure osa oma elust terved. Teatatud *tervena elatud aastate*⁷ arv erineb sugude ja riikide lõikes. Euroopas tervikuna oli tervena elatavate eluaastate arv sünnihetkel 2018. aastal 64,2 aastat naistel ja 63,7 aastat meestel⁸. Ka see näitaja varieerub oluliselt sõltuvalt sellest, kus inimene elab. Näiteks Rootsis elav mees elab keskmiselt tervena üle 73 aasta, samas kui Lätis elava mehe puhul on see 51 aastat. Pääaegu pooltel vanematest inimestest on puue⁹ – see näitaja suureneb sedamööda, mida vanemasse vanuserühma inimesed liiguvad. Nende liikumisvõime on sageli piiratud ja nende elukvaliteet sõltub sellest, kui kaasavad ja ligipääsetavad on meie ühiskond ja keskkond.

⁷ Käsituse kohta saab lisateavet ja lisaandmeid aadressilt <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/1101.pdf>.

⁸ Lisateabe saamiseks vt algatuse „Tervise seis ELis“ aruanne „Health at a glance: Europe 2018, OECD/EU (2018) – https://ec.europa.eu/health/state/glance_en.

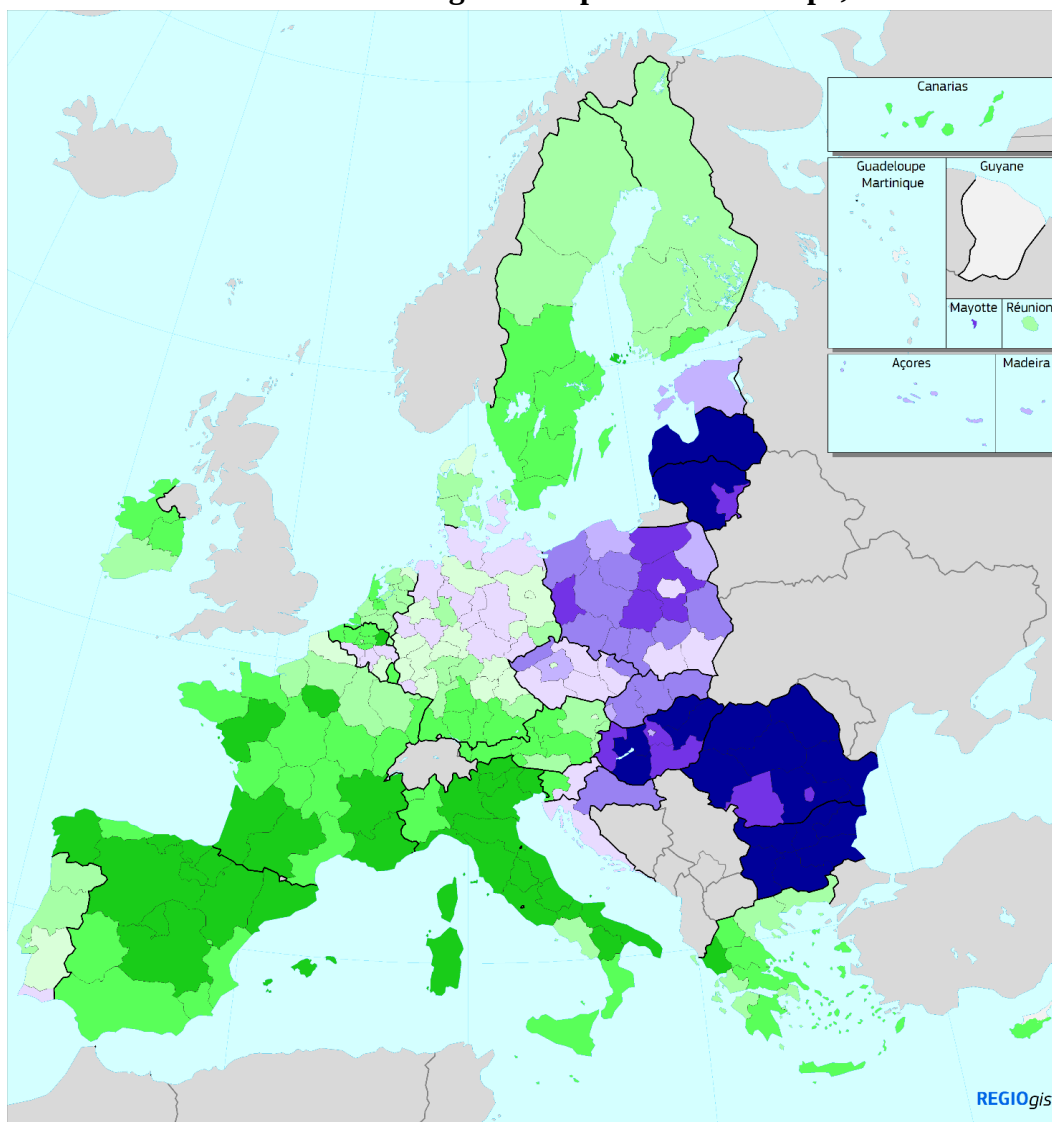
⁹ 2018. aastal tajus 49 % enam kui 65aastastest inimestest, et neil on puue või pikaajaline tegevuspiirang. (Allikas: Eurostati veebipõhine andmetabel hlth_silc_06)

Eeldatav tervena elatavate aastate arv sünnil, 2018

Allikas: Eurostat

Eeldatav eluiga sünnil piirkondade kaupa,¹⁰ 2018

Life expectancy by NUTS2 region, 2018

Life expectancy at birth in years	
< 76.0	80.6 - 81.0
76.0 - 77.0	81.0 - 82.0
77.0 - 78.0	82.0 - 83.0
78.0 - 79.0	> 83.0
79.0 - 80.6	no data

Source: Eurostat (demo_r_mlifexp)

0 500 km

© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

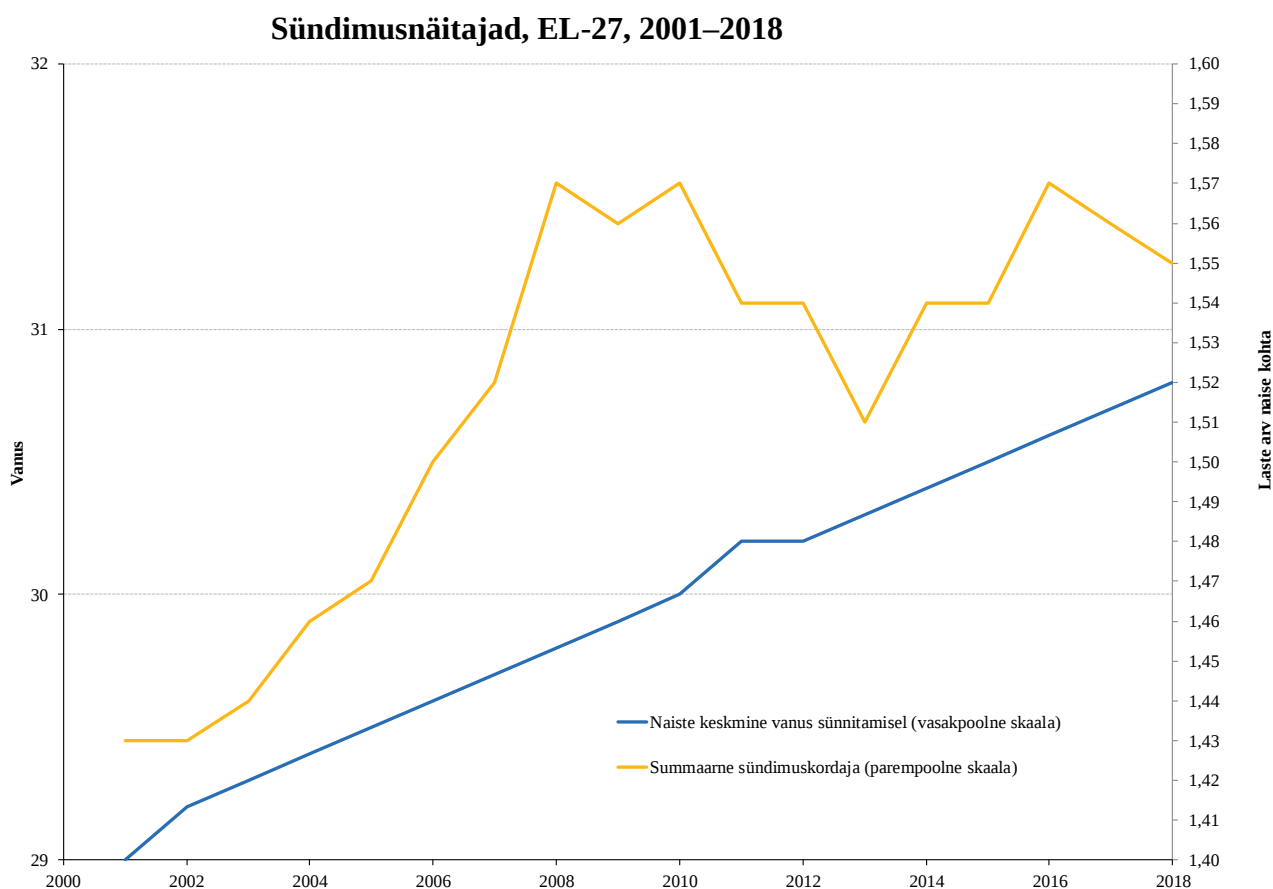
¹⁰ Territoriaalsete üksuste klassifitseerimises statistika eesmärgil kasutatakse kolme tüüpi piirkondi, mida nimetatakse NUTS. See kaart näitab NUTS 2 piirkondi. Ühe riigi keskmises NUTS 2 piirkonnas on 800 000 – 3 miljonit elanikku.

2.2. VÄHEM SÜNDE

1960. aastate ja 1990. aastate keskpaiga vahel vähenes Euroopas keskmine sündide arv naise kohta¹¹. 2000. aastatel see mõnevõrra taastus ja püsis järgnenud kümnendil enam-vähem muutumatuna.

2018. aastal oli see näitaja 1,55 last naise kohta. Seda on vähem kui 2,1 sündi naise kohta, mida peetakse vajalikuks rahvastikuarvu konstantsena hoidmiseks ilma migratsioonita. Peaaegu üheski Euroopa piirkonnas pole iive sellel tasemel¹² ja mõnedes piirkondades on see alla 1,25. Nii on see näiteks Pürenee poolsaare kirdeosas, Itaalia kaguosas ja Sardiinias ning mõnes Kreeka osas.

Naised sünnitavad oma lapsed ka keskmiselt vanemas eas. Aastatel 2001–2018 kasvas sünnitajate mediaanvanus ELis 29,0 aastalt 30,8 aastale.

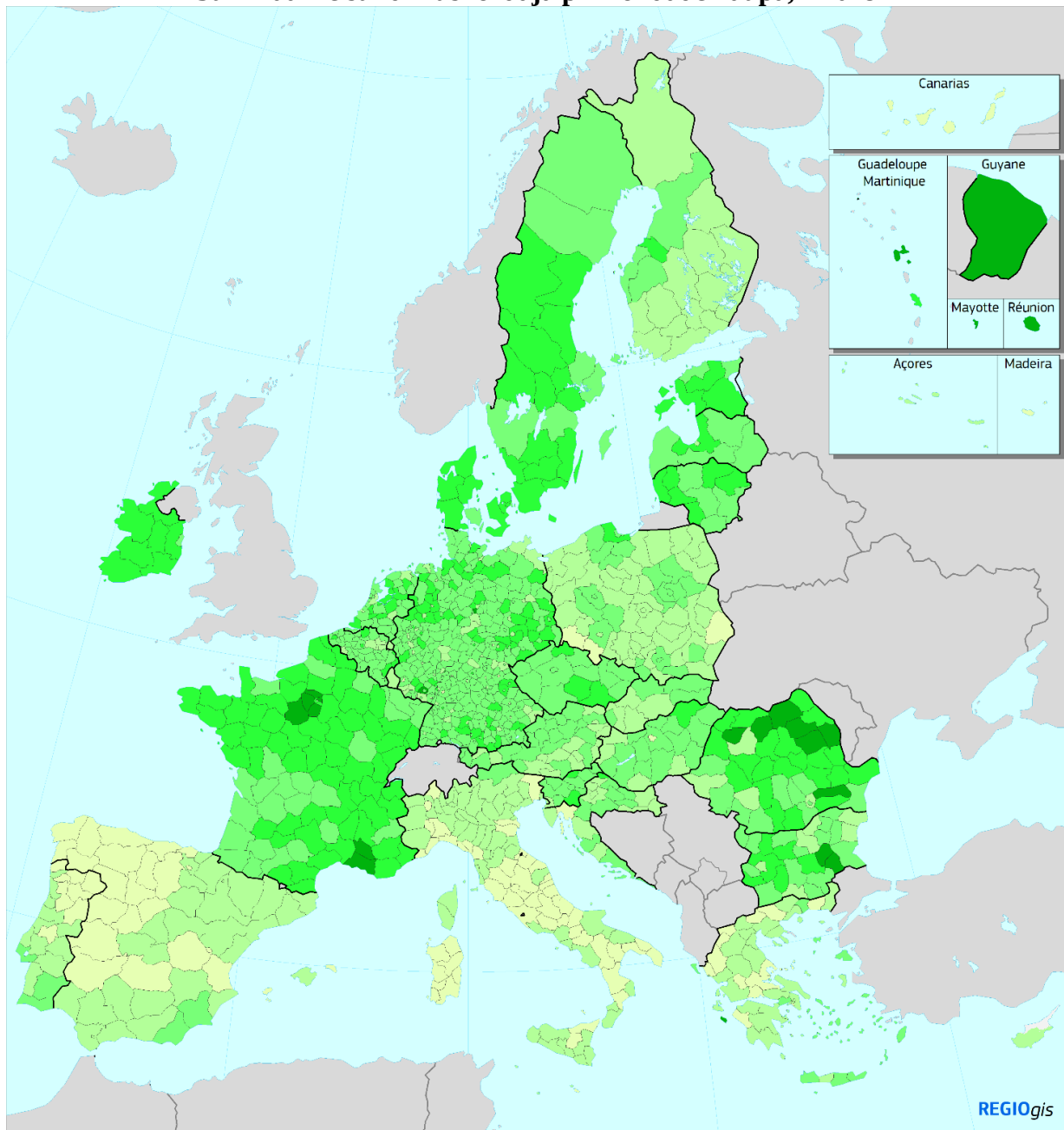

Allikas: Eurostat

¹¹ Lisateabe saamiseks vt Eurostati portaali „Statistics Explained“ sündimusstatistika aadressil https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Fertility_statistics.

¹² 1169 NUTS 3 piirkonna hulgas on vaid neli sellist piirkonda, kus sündimuskordaja on suurem kui 2,1: Mayotte (4,6), Prantsuse Guajaana (3,8), Réunion (2,4) ja Melilla (2,3).

Summaarne sündimuskordaja piirkondade kaupa,¹³ 2018

Total Fertility Rate by NUTS3 region, 2018

Number of live births per woman

- < 1.25
- 1.25 - 1.50
- 1.50 - 1.75
- 1.75 - 2.00
- >= 2.00

Source: Eurostat (demo_r_find3)

0 500 km

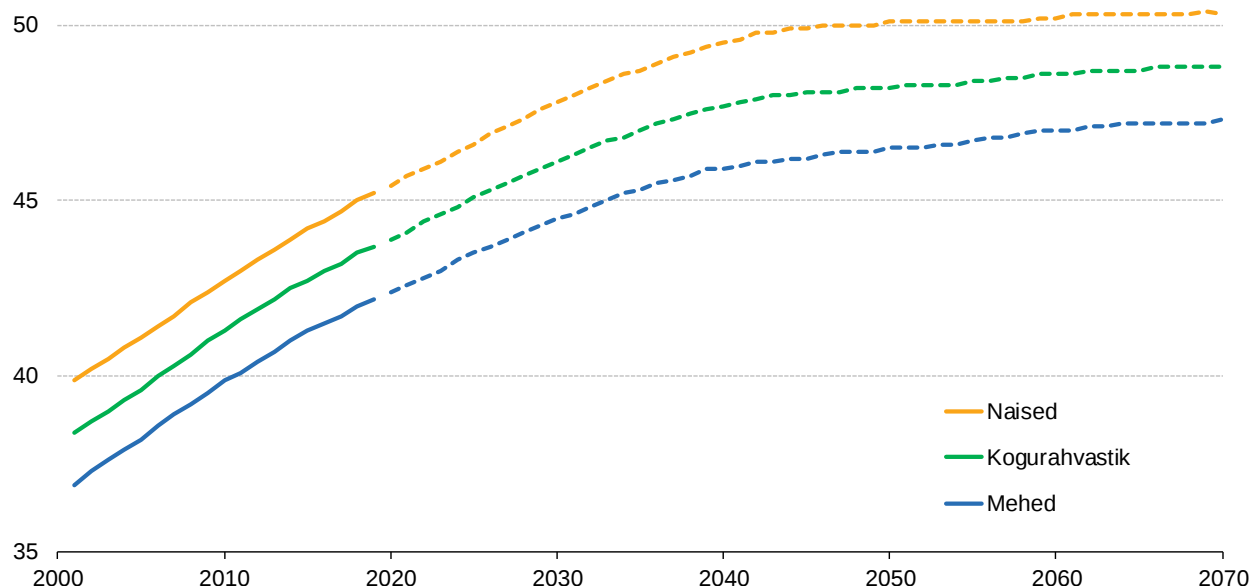
© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

¹³ Selle kaardil on kujutatud NUTS 3 piirkondi. Ühe riigi keskmises NUTS 3 piirkonnas on 150 000 – 800 000 elanikku.

2.3. VANANEV ELANIKKOND

Euroopa rahvastik vananeb. EL-27 elanikkonna mediaanvanus¹⁴ on aastaid pidevalt kasvanud ja prognooside kohaselt jätkub kasv samas tempos veel kahe aastakümne jooksul. Mediaanvanus võib 2070. aastaks tõusta 49 aastani, mis on tänasest viis aastat rohkem.

EL-27 elanikkonna mediaanvanus, 2001–2070

Allikas: Eurostat

Elanikkonna mediaanvanuse kasvades suureneb ka vanematesse vanuserühmadesse kuuluvate inimeste arv ja osakaal. 2070. aastaks on 30 % Euroopa inimestest 65aastased ja vanemad; praegu on see näitaja 20 %. Aastatel 2019–2070 suureneb 80aastaste ja vanemate osakaal prognooside kohaselt enam kui kaks korda, kasvades 13 protsendini¹⁵.

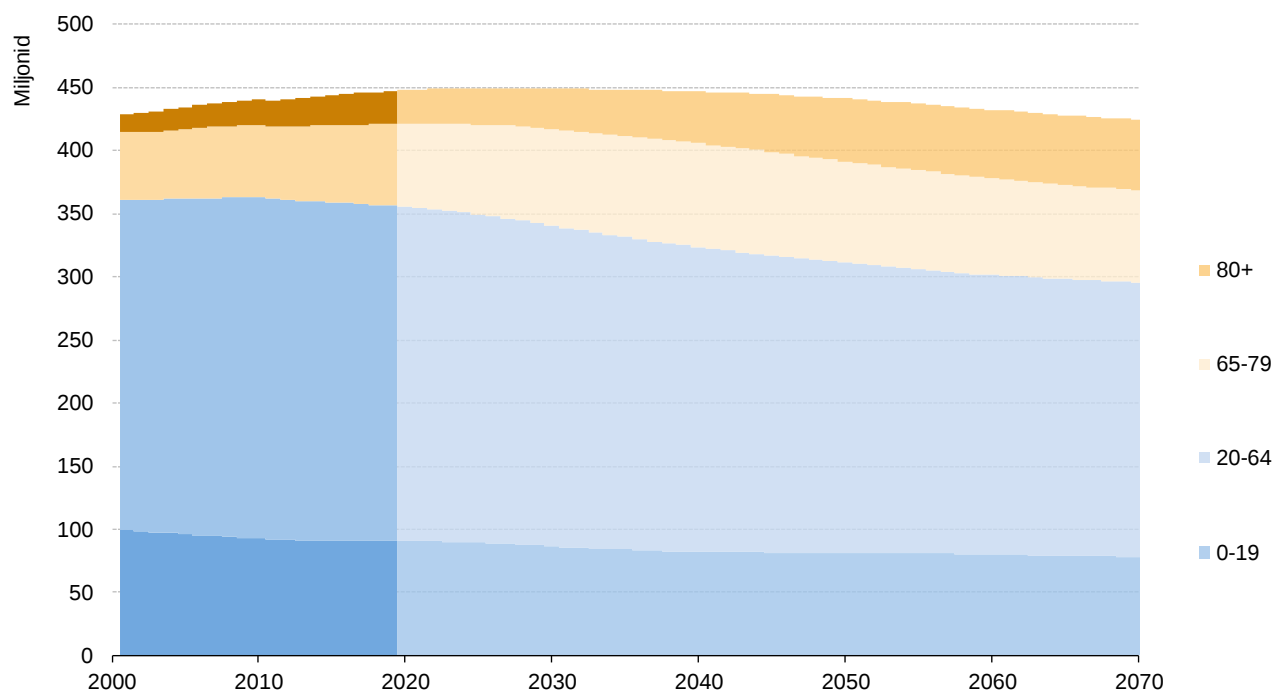
Prognooside kohaselt väheneb samal ajal tööealise elanikkonna (20–64aastased)¹⁶ osakaal. 2019. aastal moodustas see kogu elanikkonnast 59 %. 2070. aastaks prognoositakse, et selle osakaal on langenud 51 %ni. Selle aja jooksul peaks laste ja noorte (0–19aastased) arv prognooside kohaselt 12,6 miljoni võrra vähenema.

¹⁴ Mediaanvanus on üldine näitaja elanikkonna vanuse kohta: pool elanikkonnast on sellest vanem ja teine pool noorem.

¹⁵ Lisateabe saamiseks vt Eurostati portaali „Statistics Explained“ artikkel rahvastiku struktuuri ja vananemise kohta aadressil https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing.

¹⁶ Tavapäraselt määratletakse tööealise elanikkonnana 20–64aastaseid inimesi. Kuna rahvastik vananeb ja üha enam 65aastaseid ja vanemaid inimesi jääb tööle, siis võib see tavapärase määratlus muutuda.

Rahvastik vanuserühmade kaupa, EL-27, 2001-2070

Allikas: Eurostat

2.4. VÄIKSEMAD LEIBKONNAD

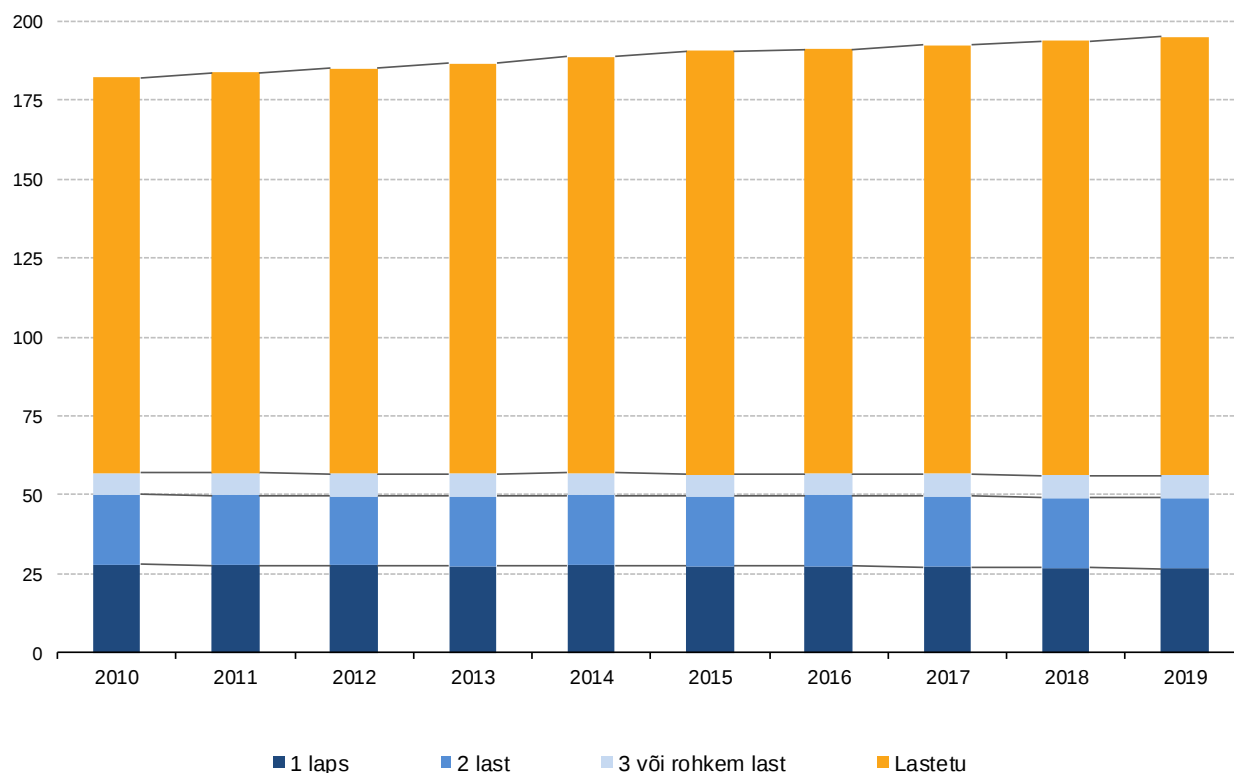
Samal ajal kui kasvab leibkondade arv Euroopas, kahaneb nende keskmine suurus. 2019. aastal oli Euroopas 195 miljonit leibkonda ehk 13 miljonit rohkem kui 2010. aastal. Keskmise leibkonna suurus väheneb. 2010. aastal koosnes keskmine leibkond 2,4 inimesest. Viimasel kümnendil on leibkonna suurus aeglaselt kahanenud ja 2019. aastal oli see 2,3 inimest.

Umbes kolmandik kõikidest leibkondadest on üheliikmelised, mida on 19 % rohkem kui 2010. aastal. Üldiselt liigutakse leibkondade suunas, mis koosnevad lastetust paarist, üksi elavatest inimestest või üksikvanematest. Enamikus leibkondades ei ole lapsi ja üksikvanemaga leibkondade osakaal on alates 2010. aastast suurenenud 13 %. Sellised mustrid võivad olla olulised ka pandeemia kontekstis, sest teatud leibkondade struktuurid võisid viiruse levikut mõjutada.

Euroopa rahvastiku vananedes **elab üha rohkem 65aastaseid ja vanemaid inimesi üksi**¹⁷. See kehtib eriti naiste puhul. 2019. aastal oli üksi elavate vanemaealiste naiste osakaal 40 %, mida on üle kahe korra rohkem kui mehi.

¹⁷ „Ageing Europe: Looking at the lives of older people in the EU“, Euroopa Komisjon (2019).

Leibkonnad laste arvu põhjal, EL-27, 2010–2019 (miljonites)

Allikas: Eurostat

2.5. LIIKUVAM EUROOPA

Oluline demograafiliste muutuste tõukejõud on inimeste liikumine nii Euroopa sees kui ka sellest väljaspool.

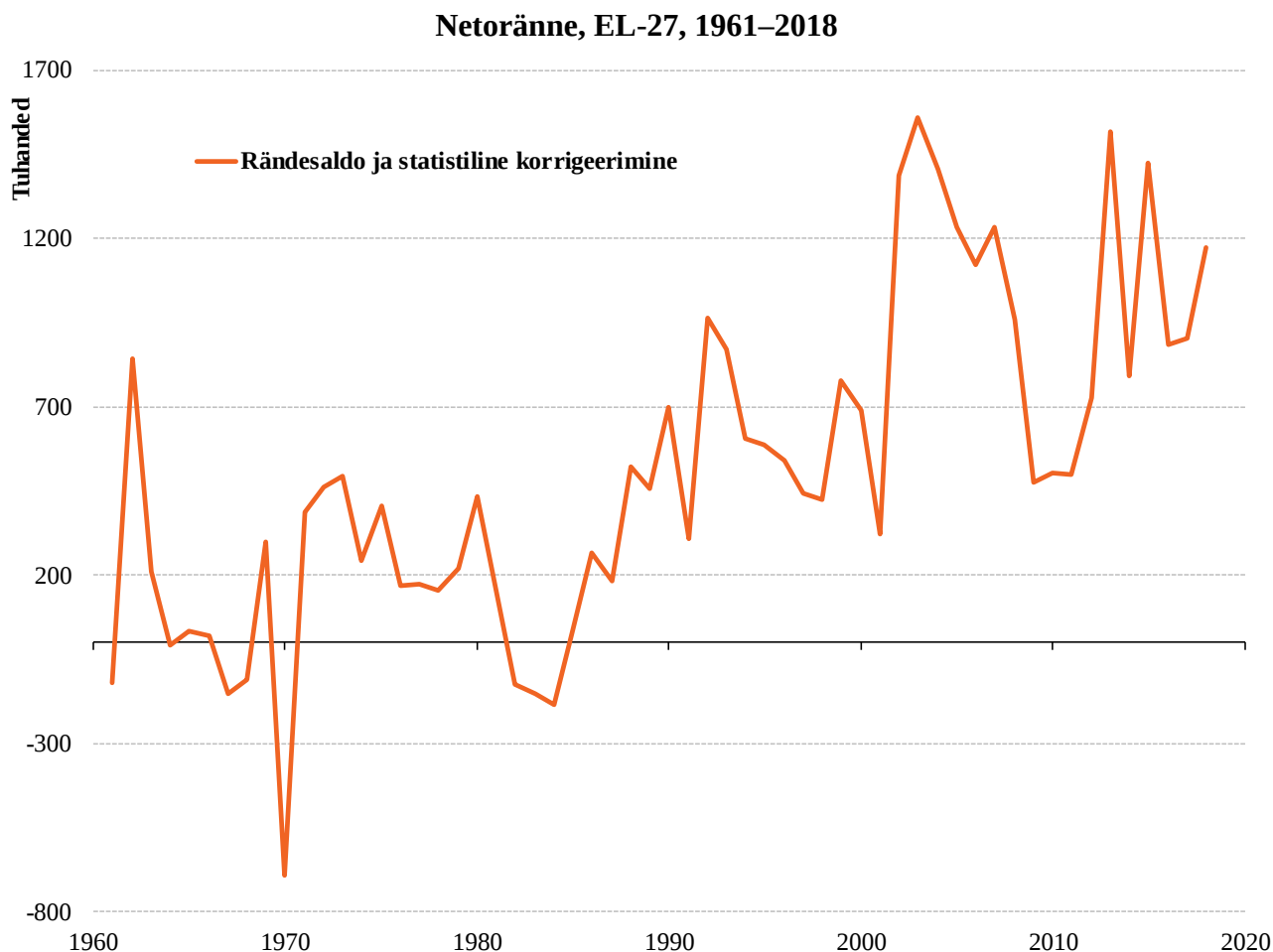
Mõni inimene ületab ELi välispiiri Euroopasse saabudes või siit lahkudes. 2018. aastal asus EL-27sse elama 2,4 miljonit inimest, samal ajal kui 1,1 miljonit inimest asus elama mõnda EL-27sse mittekuuluvasse riiki¹⁸. Kuna Euroopas on inimeste liikumine vaba, **otsustavad paljud ELi piires elukohta vahetada**. Need elukohavahetused ei mõjuta ELi kogurahvastiku suurust ega selle vanuselist struktuuri, kuid neil võib olla märkimisväärne mõju riigi, piirkonna ja kohalikul tasandil. 2018. aastal asus 1,4 miljonit inimest elama mõnda teise liikmesriiki. Sellesse rühma kuuluvad ka Euroopas elavad kolmandate riikide kodanikud.

1. jaanuaril 2019 oli EL-27s 21,8 miljonit kolmanda riigi kodanikku, kes moodustasid 4,9 % elanikkonnast. 13,3 miljonit ELi kodanikku elas mõnes teises ELi riigis.

¹⁸ Need näitajad hõlmavad kolmandate riikide kodanike kõrval EList lahkunud ja ELi saabunud ELi kodanikke. Lisateabe saamiseks vt Eurostati portaali „Statistics Explained“ rändestatistika aadressil https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics.

Nende voogude aastamaht võib muutuda, kuid pikaajalised suundumused on võrdlemisi stabiilsed. Viimasel 35 aastal on Euroopas olnud ülekaalus sissetulek. Alates 1980. aastate keskpaigast on ELi igal aastal tulnud rohkem inimesi kui sealt lahkunud, mille tulemus on positiivne rändesaldo.

Praegu võime vaid oletada, kuidas inimeste liikumist piiranud erakorralised meetmed liikuvusmustreid ja -eelistusi pikaajaliselt mõjutavad. Näiteks ühes kohas töö ja sissetuleku kaotanud inimesed võivad jälle hakata mujalt võimalusi otsima.

Allikas: Eurostat

2.6. MUUTUV RAHVASTIKU SUURUS

Euroopa elanikkond on aja jooksul pidevalt kasvanud. EL-27 kogurahvastik on suurenenud 1960. aastaga võrreldes veerandi võrra, olles kasvanud 2019. aastaks peaaegu 447 miljonini. Riikide vahel esineb siiski erinevusi. Kui Belgias, Iirimaa, Küprosel, Luksemburgis, Maltal ja Rootsis on

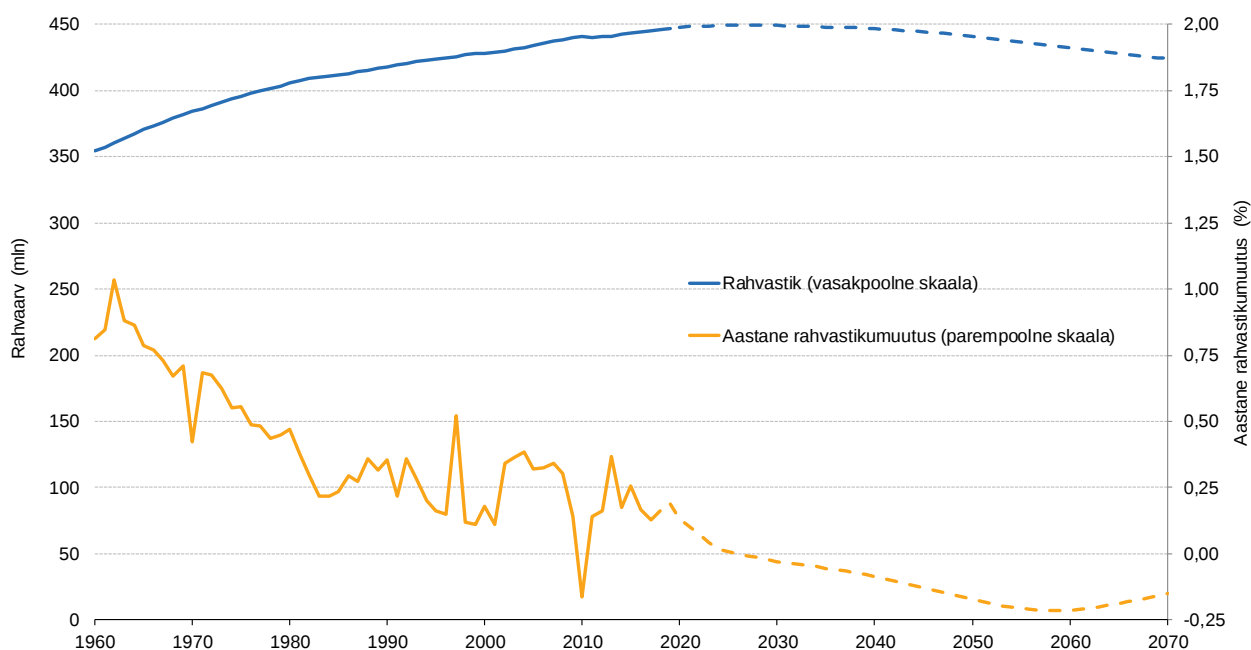
kasv olnud võrdlemisi stabiilne, siis Bulgaarias, Horvaatias, Lätis, Leedus ja Rumeenias on elanikkond pärast 1990. aastat vähenenud¹⁹.

Üldine rahvastiku kasvu suundumus jätkub, kuid mitte kaua. Alates 2012. aastast on surmade arv EL-27s ületanud sündide arvu. See tähendab, et ilma positiivse rändesaldota oleks Euroopa elanikkond juba hakanud kahanema.

Prognoosid²⁰ osutavad sellele, et Euroopa rahvaarv püsib kahel järgmisel kümnendil võrdlemisi muutumatuna ja hakkab seejärel kahanema. **Prognooside kohaselt jõuab see enne 2025.** aastat ligikaudu 449 miljoni inimese tasemele ja hakkab pärast 2030. aastat järk-järgult vähenema, jõudes 2070. aastaks 424 miljonini, kahanedes 50 aasta jooksul 5 %.

Prognoositakse, et mõnes liikmesriigis, nimelt Bulgaarias, Kreekas, Horvaatias, Itaalias, Lätis, Leedus, Ungaris, Poolas ja Rumeenias kahaneb elanikkond kogu sel ajavahemikul, st kuni aastani 2070. Mõnes riigis prognoositakse elanikkonna kasvu kuni 2070: nendeks on Taani, Iirimaa, Küpros, Luksemburg, Malta ja Rootsi. Ülejäänutes – Belgias, Tšehhis, Eestis, Hispaanias, Prantsusmaal, Saksamaal, Madalmaades, Austrias, Portugalis, Sloveenias, Slovakkias ja Soomes – toimub prognooside kohaselt kõigepealt kasv, millele järgneb kahanemine.

Kogurahvastik ja aastane rahvastikumuutus, EL-27, 1960–2070

Allikas: Eurostat

¹⁹ Lisateabe saamiseks vt Eurostati portaali „Statistics Explained“ rahvastiku ja rahvastikumuutuse statistika aadressil https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_and_population_change_statistics.

²⁰ Aprillis 2020 avaldas Eurostat 2019. aasta andmetel põhinevad rahvaarvu prognoosid. Andmete kogumise ajal ei olnud COVID-19 pandeemia mõju veel teada ja seda ei ole siin arvesse võetud. Lisateabe saamiseks vt Eurostati portaali „Statistics Explained“ artikkel rahvastikuprognooside kohta aadressil <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-projections-data>.

3. EUROOPAS TOIMUVATE DEMOGRAAFILISTE MUUTUSTE MÕJU MEIE SOTSIAALSELE TURUMAJANDUSELE

Euroopas toimuvate demograafiliste muutuste mõju on tunda kogu majanduses ja ühiskonnas. See on ilmnenud viimastel kuudel, kui suurt osa majandusest tabas seisak ja vajalikud meetmed suhtlemisdistsantsi hoidmiseks hakkasid mõjutama meie igapäevaelu. See jätab oma jälje meie tulevastele sotsiaalhoolekande- ja tervishoiusüsteemidele, eelarvetele, eluaseme- ja taristuvajadustele. Meie linnad ja linnapiirkonnad muutuvad tõenäoliselt rahvarohkemaks ning maapiirkondadel tuleb rinda pista omaenese raskustega. Meie karjäärid jätkavad muutumist ning me peame leidma lahendusi selle tagamiseks, et Euroopa säilitab tööelise elanikkonna kahanedes konkurentsivõime.

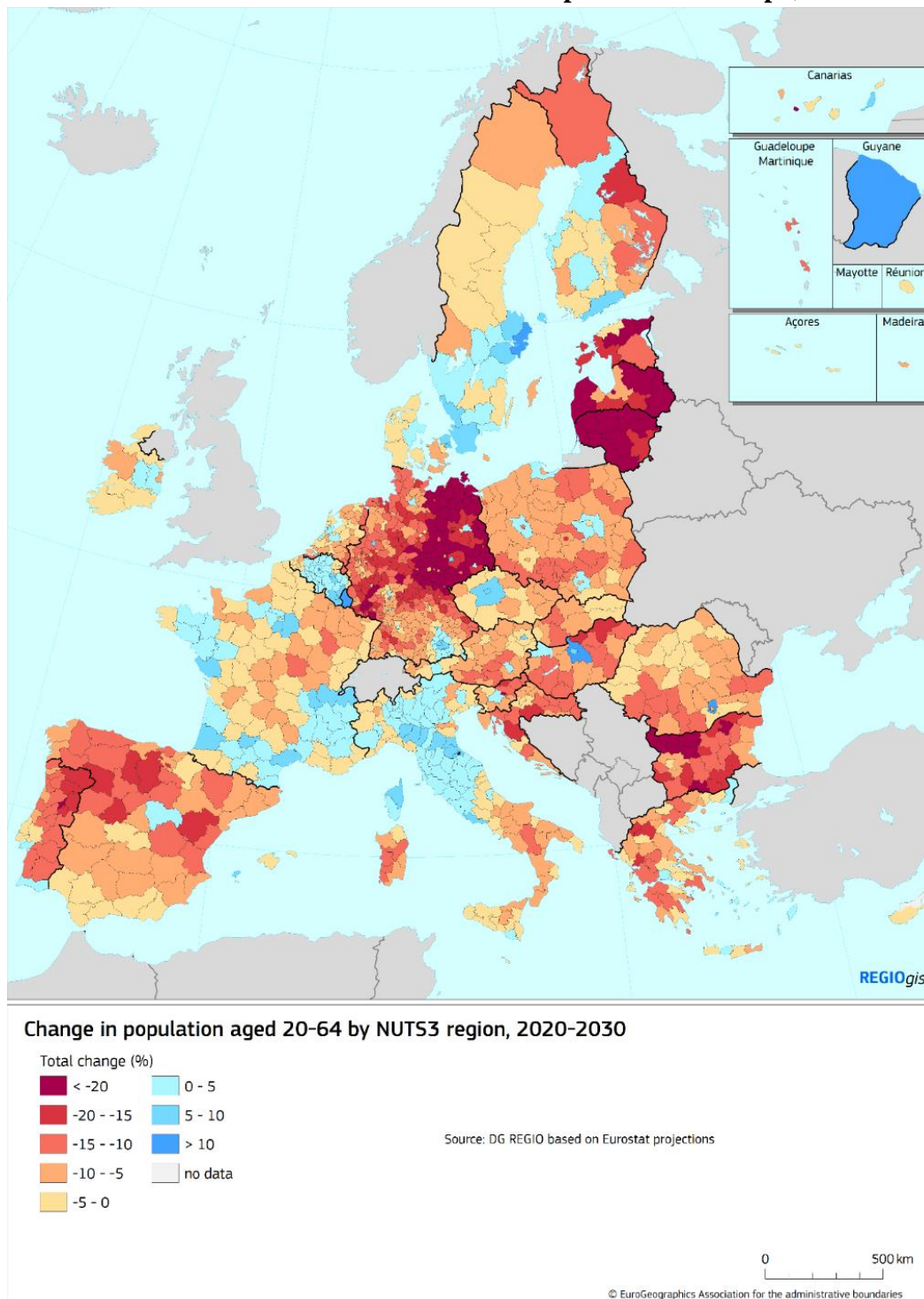
Riigi majanduslik ja demograafiline struktuur mõjutab tema taastumise kiirust ja võimekust. On ka teisi küsimusi, mille puhul pikaajalised demograafilised muutused ja taastumisvajadus kokku langevad. See hõlmab kõike, alates vajadusest muuta meie tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse süsteemid vastupidavamaks, et meie linna- ja maapiirkonnad oleksid võimelised rahvastikutihenduse või teenuste puudumisega hakkama saama.

Komisjoni taaste ja vastupidavuse rahastamisvahendi raames antakse liikmesriikidele ulatuslikku finantsabi, et muuta nende majandus muutuksid vastupidavamaks ja oleks tulevikuks paremini valmis, eriti demograafiliste probleemide lahendamiseks. Investeeringuprioriteedid on kooskõlas Euroopa poolaasta riigipõhistes soovitustes kindlaks tehtud probleemidega.

3.1. INIMESED, TÖÖ JA OSKUSED

Rahvastiku vananemise mõju tööturule on üha märgatavam. EL-27 tööealine elanikkond on kümme aastat vähenenud ja prognooside kohaselt kahaneb see 2070. aastaks 18 % võrra. Liikmesriikide ja piirkondade lõikes on olukord väga erinev.

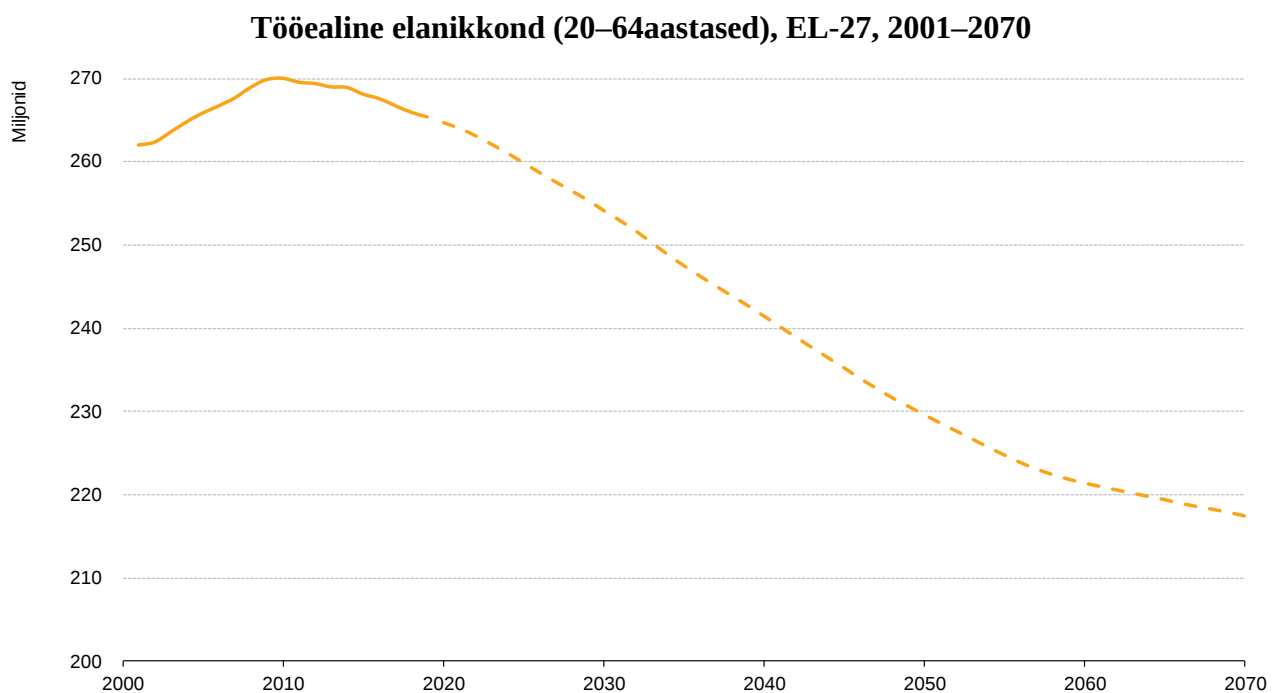
Muutus 20–64 aastaste osakaalus elanikkonnas piirkondade kaupa,²¹ 2020–2030

²¹ Selle kaardil on kujutatud NUTS 3 piirkondi. Ühe riigi keskmises NUTS 3 piirkonnas on 150 000 – 800 000 elanikku. Andmed vastavad Eurostati piirkondlikele prognoosidele (EUROPOP2013).

2018. aasta prognooside kohaselt võib **töötavate inimeste arv saavutada oma lae 2020. aasta paiku**, millele järgneb pidev vähenemine järgmistel kümnenditel²². Kuigi on veel vara öelda, kas praegune kriis prognoose muudab, ennustatakse esimestes pärast haiguspuhangu algust koostatud prognoosides²³ tööhõive märkimisväärt vähenemist. Viiruse levikust olenevalt võib see tähendada, et samal ajal on tööturul veelgi vähem aktiivseid inimesi. Võitlus töötuse, eriti noorte töötusega ja rohkemate inimeste tööturule toomine muutuvad seega veelgi põletavamateks probleemideks.

On samuti selge, et väiksema tööealise elanikkonna mõju ilmneb tugevamini ja kiiremini, kui praegu alaesindatud inimesed tööturule ei tule või seal rohkem osalema ei hakkava, ja seni, kuni nad seda teevad.

Allikas: Eurostat

3.1.1. SUUREM JA KAASAVAM TÖÖTURG

Tööealise elanikkonna vähenemine rõhutab Euroopa ja Euroopa tööturu vajadust kasutada ära kõik oma tugevad küljed ja anded ning kogu oma mitmekesisus.

Ülioluline on tõsta naiste tööhõive määra. Meeste ja naiste vaheline tööhõivelõhe oli 2019. aastal 12 %. See on veelgi märgatavam, kui võtta arvesse suurt erinevust meeste ja naiste vahel osalise tööajaga töötamise suhtes. 2019. aastal töötas osalise tööajaga ligikaudu kolm kümnest töötavast naisest, mida on umbes neli korda rohkem kui mehi. Pandeemia ajal võisid sellised olukorrad end veelgi rohkem tunda anda, kuna eakate, puuetega inimeste või laste eest hoolitsemine tuli inimestel endal korraldada ja see langes suuresti naiste õlule. Seda probleemi süvendavad piisavate pikaajaliste

²² „The 2018 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2016-2070)“, institutsiooni töödokument 079, Euroopa Komisjon ja majanduspoliitika komitee (2018).

²³ Komisjoni 2020. aasta kevadine majandusprognoos, 6.5.2020.

hooldusteenuste, paindlike töötamisvõimaluste ja teiseks palgasaajaks olemise motivatsiooni puudumine mõnedes liikmesriikides.

See on suuresti põhjustatud **töö- ja pereelu ühitamise** keerukusest. 2019. aastal oli alla 6aastaste lastega naiste tööhõive määr peaaegu 14 % võrra madalam kui ilma lasteta naiste tööhõive määr. Naised saavad oma töö eest endiselt vähem palka kui mehed ja praegu on sooline palgalõhe 14,8 %. Komisjon tegeleb nende probleemidega oma võrdõiguslikkust puudutava töö ja uue **ELi soolise võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025**²⁴ raames.

Abi oleks ka edasistest edusammudest vanemaealiste töötajate toomisel tööturule. Vanemaealiste töötajate (55–64aastased) tööhõive määr EL 27s oli 2009. aasta 44,1 %-lt 2019. aastaks tõusnud 59,1 %ni. Edasisteks edusammudeks oleks vaja poliitikat, mis võimaldab inimestel töötada kauem, püsida tervem ja tagada oma oskuste ajakohasus ning mis tunnustab uusi oskusi ja kvalifikatsioone. Keskpikas perspektiivis tähendab rahvastiku vananemine tõenäoliselt seda, et inimesed peavad kauem tööl käima. Peagi avaldatavas **rohelistes raamatus vananemise kohta** on seda küsimust põhjalikumalt käsitletud, võttes arvesse pandeemia ajal ilmsiks tulnud nõrku kohti.

Investeerimine madala haridustasemega inimeste kvalifikatsiooni on jätkuvalt hädavajalik. Üle 10 % noortest vanuses 18–24 aastat lahkub haridus- ja koolitussüsteemist madala kvalifikatsiooniga või ilma kvalifikatsioonita ja äärepoolseimates piirkondades ületab see 20 %. Neist madala haridustasemega noortest on töökoht 45 protsendil. Töö, mida tehakse, et muuta Euroopa haridusruum 2025. aastaks tegelikkuseks, Euroopa teadusruumi ümberkujundamine ja noorte tööhõive toetamine on olulised tasakaalu saavutamise vahendid.

Arvukamate erineva taustaga inimeste tööturule toomine aitaks tööhõive määra veelgi tõsta. Väljaspool ELi sündinud inimeste tööhõive määr on 9,6 % võrra madalam kui ELis sündinute oma ning eriti madal on see naiste seas. Sarnane on olukord ka kolmandate riikide kodanike puhul.

Tööturu avamine puudega inimestele aitaks muuta ühiskonna õiglasemaks ja leevendada demograafiliste muutuste mõju. Samas on puuetega inimeste tööhõive määr ELis madal arvukate nende ees seisvate takistuste tõttu, mille hulgas on diskrimineerimine ja ligipääsu puudumine töökohtade, majutuse ja kvaliteetse hariduse vallas. Need takistused võivad olla tingitud negatiivsest hoiakust ja ettevõtjate ebaõiglasest vastumeelsusest puuetega inimeste palkamise suhtes.

Suurem ja kaasavam tööturg tähendab võitlust igasuguse diskrimineerimine vastu soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puute, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel. Sotsiaalmajanduslikel teguritel ja ettevõtetel on kaasavama tööturu loomisel oluline roll ja selline tööturg on kasulik nii töötajatele kui ka kohalikele kogukondadele.

²⁴ Võrdõiguslikkuse liit: 5. märtsil 2020 vastu võetud soolise võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025 (COM(2020)152 final).

3.1.2. TÖÖVILJAKUS OSKUSTE JA HARIDUSE KAUDU

Töötavate inimeste hulga vähenemisel muutuvad majanduslik vastupanuvõime ja tööviljakuse kasv veelgi olulisemaks. See on oluline ka kestlikuks taastumiseks kriisist. Enne koroonaviiruse puhangut prognoosis komisjon, et SKP kasvu stabiliseerimiseks tasemel 1,3 % aastas kuni 2070. aastani peaks tööviljakus kasvama keskmiselt 1,5 % aastas²⁵. Tegelikult on tööviljakuse kasv langenud ja enne kriisi jäi see hinnanguliselt alla 1 %.

Kliimaneutraalsele ja digitaalsele majandusele üleminek võib aidata tööviljakust suurendada. Kaksiküleminekuks on vaja innovatsiooni ja tehnoloogia levikut, nii et endisest ringluspõhisema ja digitaalsema majanduse raames tekivad uued ärimudelid ja töötamisviisid. Pandeemia ja selle tagajärjed meie elule ja majandusele on toonud esile digiteerimise tähtsuse ELi majanduse ja ühiskonna kõigis valdkondades. Need vajavad ka konkurentsi ja võrdseid tingimusi, nagu on märgitud hiljuti vastu võetud **Euroopa uues tööstusstrateegias**²⁶.

Automatiseerimine ning uus ja puhtam tehnoloogia võivad aidata tulevikus tööviljakust kasvatada; kõigi jaoks õiglane üleminek on eriti oluline neile, kes peavad uusi oskusi õppima või töökohta vahetama. Seda silmas pidades tegi komisjon ettepaneku suurendada õiglase ülemineku fondi, et leevendada ülemineku sotsiaalmajanduslikku mõju, toetada ümberõpet, aidata VKEdel luua uusi majanduslikke võimalusi ja investeerida üleminekusse puhtale energiale.

Euroopa vajab suurepäraste oskustega, hästi koolitatud ja kohanemisvõimelist tööjõudu²⁷. Üha olulisemaks muutub elukestva õppe võimaldamine kõigile. Lähiaastatel peavad miljonid eurooplased oma oskusi täiendama või ümber õppima. Samuti aitab tööturu vajadusi rahuldada parem oskuste ja annete kaasamine välismaalt.

Kuna kaksiküleminek hoogustub, peab Euroopa tagama, et tema oskused, sealhulgas rohe- ja digioskused, suudavad sellega sammu pidada. Enne kriisi oli Euroopas umbes 1 miljon vaba digiekspertide töökohta ja 70 % ettevõtetest teatas investeeringute edasilükkamisest, kuna nad ei suutnud leida õigete oskustega inimesi. Põhjus on see, et 2019. aastal olid 29 %-l ELi elanikkonnast vähesed digioskused ja 15 %-l polnud neid üldse. Kriis näitas taaskord ka seda, kui olulised on digioskused lastele, õpilastele, õpetajatele, koolitajatele ja meile kõigile suhtlemisel ja töötamisel. See näitas, et paljud inimesed ei pääse ikka veel vajalikele vahenditele ligi. Komisjon koostab **digiõppe tegevuskava**, et pakkuda välja konkreetsete meetmed nende probleemide lahendamiseks.

Lahendus on inimestesse ja nende oskustesse investeerimine ning koolituse ja hariduse kättesaadavamaks muutmine. Selleks peavad tööstus, liikmesriigid, sotsiaalpartnerid ja teised huvirühmad ühiselt meetmeid rakendama, et panustada oskuste täiendamisse ja ümberõppesse ning suurendada avaliku ja erasektori investeeringuid töötajatesse. Selle saavutamiseks on olulised ka **oskuste tegevuskava** ajakohastamine ning soovitus kutsehariduse ja -õppe kohta.

²⁵ „The 2018 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2016-2070)“, institutsiooni töödokument 079, Euroopa Komisjon ja majanduspoliitika komitee (2018).

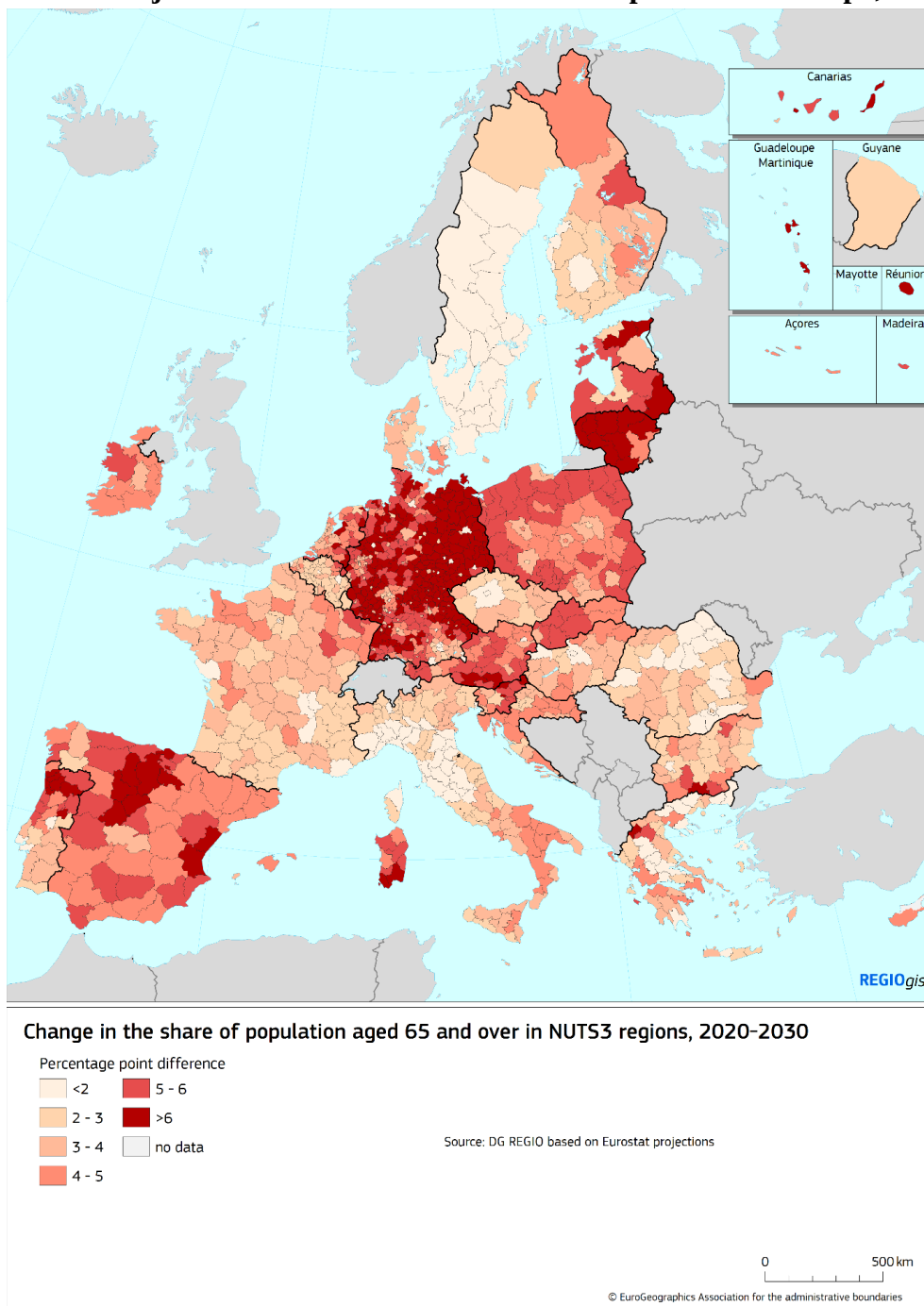
²⁶ Euroopa uus tööstusstrateegia, 10. märts 2020 (COM(2020) 102 final).

²⁷ Vt nt Canton, E., Thum-Thysen, A., Voigt, P. (2018), „Economists' musings on human capital investment: How efficient is public spending on education in EU Member States?“, European Economy Discussion Paper 81: https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/economists-musings-human-capital-investment-how-efficient-public-spending-education-eu-member-states_en.

3.2. TERVISHOID JA PIKAAJALINE HOOLDUS

Euroopa tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse süsteemid on kogu COVID-19 pandeemia ajal olnud eesliinil²⁸. Võitlus viirusega pani need tõsise surve alla ja nende koormus kasvas juba enne seda, eriti meie ühiskonna vananemise tõttu. See avaldab eriti suurt mõju piirkondades, kus prognoositakse üle 65aastaste arvu märkimisväärtset kasvu aastaks 2030.

Muutus 65 aastaste ja vanemate osakaalus elanikkonnas piirkondade kaupa,²⁹ 2020–2030

²⁸ <https://www.ecdc.europa.eu/en/cases-2019-ncov-eueea>.

²⁹ Selle kaardil on kujutatud NUTS 3 piirkondi. Ühe riigi keskmises NUTS 3 piirkonnas on 150 000 – 800 000 elanikku. Andmed vastavad Eurostati piirkondlikele prognoosidele (EUROPOP2013).

Koroonaviiruse puhang näitas, kui haavatavad on eakad inimesed pandeemia ja muude haiguste suhtes – peamiselt seetõttu, et neil on tihtipeale juba muud terviseprobleemid. See näitas samuti, et vajame tugevaid rahvatervise süsteeme ja suuremaid intensiivraviosakondi.

Vastupidavamad tervishoiusüsteemid vajavad piisavaid investeeringuid ja rahalist toetust, mis vastaks nende juhtrollile. Seetõttu tegi komisjon hiljuti ettepaneku iseseisva programmi „EL tervise heaks“, mille eesmärk on aidata liikmesriikidel ja ELil oma võimekust ja valmisolekut suurendada³⁰. See aitab kujundada pikaajalist visiooni hästi toimivatest ja vastupidavatest rahvatervisesüsteemidest, kus investeeritakse eelkõige haiguste ennetamisse ja järelevalvesse ning parandatakse kõigi juurdepääsu tervishoiule, diagnoosimisele ja ravile. See võib olla ka lähtepunkt arutelule selle üle, mida saaksime veel ühiselt teha, et tulla paremini toime nii kriisidega kui ka tervishoiusektoris üldiselt.

Krooniliste haiguste kasvavast koormast saab samuti proovikivi Euroopa tervishoiusüsteemidele. Nende haiguste osakaal tervishoiukuludes on juba hinnanguliselt 70–80 %³¹. Praegu põeb ligikaudu 50 miljonit Euroopa kodanikku kaht või enamat kroonilist haigust³² ja enamik neist inimestest on üle 65 aasta vanad. Osana jõupingutustest ennetustöö parandamiseks püüab strateegia „**Talust taldrikule**“³³ anda eurooplastele rohkem teavet ja toetada neid paremate toitumisvalikute tegemisel. Krooniliste haigustega seotud suuri riske arvestades on **Euroopa vähktõvevastase võitluse kava** edasi arendamine meie ja meie tervishoiusüsteemide tervise jaoks äärmisel oluline. Haiguste vältimises ja terviseedenduses võib suur roll olla ka spordil ja liikumisel.

Nõudlus spetsialistide järele eeldatavasti suureneb koos nõudlusega tervishoiuteenuste ja pikaajalise hoolduse järele. Märke tööjõupuudusest³⁴ tervishoiu-³⁵ ja pikaajalise hoolduse sektoris on juba praegu. OECD jätkuv töö pikaajalise hoolduse valdkonna töötajate vallas³⁶ näitab, kui oluline on parandada töötingimusi ja muuta hooldustöö atraktiivsemaks. Hoolimata sellest, et arstide ja õdede arv on peaaegu kõikides ELi riikides viimasel kümnendil kasvanud, on paljudes riikides, eriti maapiirkondades, kaugemates ja äärepoolseimates piirkondades, endiselt perearstide nappus.

Peamine raskus on **rahuldada üha suuremat nõudlust Euroopa sotsiaalõiguste sambas sätestatud piisavate, kättesaadavate, kvaliteetsete ja taskukohaste tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse teenuste järele.** Inimeste tervisekaitse kõrge taseme tagamine³⁷ nõuab õiget taristut, nagu haiglad, pikaajalist hooldust pakkuvad hooldekodud ja eakatele kohandatud eluasemed. Erinevalt tervishoiust ei ole pikaajalise hoolduse valdkonnas kõikides liikmesriikides sotsiaalkaitset. Ametlik pikaajaline hooldus on kallid ja selle eest peab tasuma abivajaja või tema pere. Euroopa rahvastiku jätkuva vananemise ja leibkondade väiksemaks muutumise valguses on see paljude jaoks üha raskemini lahendatav probleem.

³⁰ Lisateavet programmi „EL tervise heaks“ saab aadressilt https://ec.europa.eu/health/funding/eu4health_et.

³¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12983-2013-INIT/en/pdf>.

³² Algatuse „Tervise seis ELis“ riikide 2019. aasta terviseprofiilid, SHARE uuring (2017).

³³ Lisateavet saab aadressilt https://ec.europa.eu/food/farm2fork_en.

³⁴ Selle põhjused võivad olla erinevad, sealhulgas palgatase ja töötingimused.

³⁵ Lisateabe saamiseks vt algatuse „Tervise seis ELis“ aruande „Health at a glance: Europe 2018“ (OECD/EU (2018)) lk 178 ja 180.

³⁶ Lisateavet saab aadressilt <https://www.oecd.org/els/health-systems/who-cares-attracting-and-retaining-elderly-care-workers-92c0ef68-en.htm>.

³⁷ Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 35.

Arenev nn hõbedane majandus võib luua võimalusi tervishoiu ja pikaajalise hoolduse valdkonnas. See võib anda tõuke innovatsioonile, et aidata pakkuda kvaliteetseid hooldusteenuseid tõhusamalt. Digiteerimine võib anda eakatele võimaluse jälgida oma tervislikku seisundit ise. Digitehnoloogia kasutamine tervishoius ja pikaajalises hoolduses võib tuua kolmekordse võidu: parema elukvaliteedi, tõhusama tervishoiu ja pikaajalise hoolduse ning turu kasvu ja tööstuse arengu³⁸. Teadus- ja uuendustegevus on siinkohal ülimalt tähtis.

3.3. MÕJU RIIKIDE EELARVETELE

Väiksema tööjõuga vanemaealisem Euroopa paneb riigieelarved tõenäoliselt suurema surve alla ajal, mil taastusmeetmed hädasti rahastamist vajavad. Enne kriisi prognoositi, et ELi rahvastiku vananemise kogukulu³⁹ aastaks 2070 on 26,6 % SKPst.

Euroopa jaoks on vanusega seotud kulutuste rahastamine **kõigi põlvkondade jaoks õiglasel viisil** väga suur probleem. Põhjus on see, et maksude ja sotsiaalkindlustusmaksete maksjate osakaal pensioneid ja muid toetusi saavate inimestega võrreldes väheneb kiiresti. 2019. aastal oli iga üle 65aastase inimese kohta keskmiselt 2,9 tööealist inimest. 2070. aastaks prognoositakse selle langemist tasemele 1,7.

Kuna enamus vanusega seotud kulutustest tehakse seoses tervishoiu ja pikaajalise hooldusega, prognoositakse aastani 2040 ka riiklike pensionikulude kasvu SKPga võrreldes. Prognoositakse, et tänu **põhjalikele pensionisüsteemi reformidele enamikus liikmesriikides** suurenevad need pärast seda aeglasemalt kui SKP, moodustades varsti umbes sama suure osa SKPst kui 2016. aastal, kuigi mitmes liikmesriigis põhjustavad hiljutised pensionireformid prognooside kohaselt pensionikulude kasvu. Nendele probleemidele lahendusi kavandades seisavad **poliitikakujundajad silmitsi suure ebaselgusega**. See, kuidas arenevad avaliku sektori kulutused, sõltub demograafiliste suundumuste kõrval ka muudest teguritest, nagu tehnoloogia areng diagnostika, ravi, ravimite ja meditsiiniseadmete valdkonnas või suurenenud nõudlus riigi pakutavate tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse teenuste järele⁴⁰. Nende kõigiga kaasnevad keskmises ja pikas perspektiivis lisakulud. Kui poliitikat ei muudeta, satuvad surve alla ka inimeste erakulud, kuna on võimalik, et pikaajalise hoolduse vajajad peavad kandma kogukuludest varasemast suurema osa.

Enamikus praegustes prognoosides loetakse tööealise elanikkonna määratlemisel vanuse ülempiiriks tavaliselt 65. eluaastat. Kuid tulevikus on rohkem vanemaealisi töötajaid. Kõrgema ülempiiri kasutamine tööealise elanikkonna määratlemisel muudab prognoose märkimisväärselt. Kuid kõik tõendid näitavad, kui olulised on head töötingimused, tugevad riiklikud tervishoiusüsteemid, elukestev õpe ning pidev oskustesse ja haridusse investeerimine.

Eakate vaesus osutub demograafiliste muutuste jätkudes tõenäoliselt üha suuremaks murekohaks. Praegu saab enamik pensionäre pensioni, mis võimaldab neil säilitada oma

³⁸ Seda kolmekordset võitu toetab täisväärtusliku eluperioodi pikendamist käsitlev innovatsioonipartnerlus. Lisateavet saab aadressilt https://ec.europa.eu/eip/ageing/about-the-partnership_en.

³⁹ Aruande „2018 Ageing Report“ kohaselt tähendab vananemise kogukulu avaliku sektori kulutusi pensionidele, tervishoiule, pikaajalisele hooldusele, haridusele ja töötushüvitistele.

⁴⁰ Tervishoiule ja pikaajalisele hooldusele tehtavate kulutuste kasvu põhjustavate tegurite põhjalikku analüüsi vt „Joint Report on Healthcare and Long-Term Care Systems and Fiscal Sustainability“, Euroopa Komisjon ja majanduspoliitika komitee, 2016.

elatustaseme ja kaitseb neid vanaduses vaesuse eest⁴¹. See ei tähenda, et vaesus on üle 64aastaste inimeste seast kaotatud. 2018. aastal elas EL-27s suhtelises vaesuses 15,5 % 65aastastest ja vanematest⁴².

Eakate vaesus ohustab naisi rohkem. Selle põhjus on, et nende tööhõive määr kipub olema madalam, neil on vähem karjäärivõimalusi ning nad töötavad sagedamini osalise tööajaga⁴³ ja ajutistel töökohtadel⁴⁴. Naised saavad igakuist pensioni, mis on umbes kolmandiku võrra väiksem kui meeste pension, samas kui nende eeldatav eluiga on pikem.

Puuetega inimesi, kes on kõrgema vaesusriskiga, võivad ohustada täiendavad riskid. Tööealistel puuetega inimestel on sageli õigus saada spetsiaalseid hüvitisi ja tuge. Pensioniikka jõudes ei pruugi neil aga seda õigust enam olla, mis võib olla veel üks vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse põhjus.

Samas pakub vanemaealine rahvastik meie majandusele ka uusi võimalusi. Vanemate tarbijate osakaal majanduses on suur ja 2015. aastal ulatus üle 50aastaste inimeste tarbimine ELis 3,7 triljoni euroni. Prognooside kohaselt suureneb see umbes 5 % aastas, jõudes 2025. aastaks 5,7 triljoni euroni. Komisjoni rohelises raamatus vananemise kohta käsitletakse ka seda, kuidas neid võimalusi kõige paremini ära kasutada.

3.4. PIIRKONDLIK JA KOHALIK MÕÕDE⁴⁵

Demograafiliste muutuste mõju eri piirkondadele on erinev. Mõnedes neist on rahvastik üsna eakas, mediaanvanusega üle 50 aasta, samas kui teistes on see alla 42,5 aasta (näiteks sellistes riikides (või nende osades) nagu Luksemburg, Küpros, Iirimaa, Hispaania lõunaosa, Poola, Rumeenia põhjaosa, Slovakkia ja Rootsi lõunaosa).

Piirkondlikul tasandil on rahvastiku liikumisel samuti suur mõju piirkonna demograafilisele profiilile. Seda on teravalt tunda piirkondades, kus kolijaks on peamiselt noored inimesed. Selline liikumine mõjutab ka piirkonna kogurahvastikku. ELi elanikest 65 % elavad piirkondades, kus elanikkond aastatel 2011–2019 kasvas. Mõnede jaoks on rahvaarvu vähenemine pikaajaline suundumus, mis sageli hõlmab aastakümneid, ning üha enamates piirkondades hakkab rahvaarv järgmisest aastakümnest langema.

Selleks et vältida olukorra problemaatilisuse edasist süvenemist pandeemia tagajärjel, tegi komisjon ettepaneku eraldada ühtekuuluvuspoliitikale lisavahendeid kriisilahendamise ja taastumismeetmete rakendamiseks uue REACT-EU nimelise algatuse kaudu⁴⁶. Kavandatava taasterahastuga Next Generation EU on ette nähtud täiendavad toetused, et tagada kriisilahendamismeetmete rahastamine ning toetada töötajaid ja VKEsid, tervishoiusüsteeme ning rohe- ja digiüleminekut liidu

⁴¹ Eakate vaesus hõlmab kaht komponenti; inimesed, kelle sissetulek moodustab riigi keskmisest alla 60 %, ja inimesed, kes ei saa endale lubada vähemalt nelja kümnest olulisest asjast (vt https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Material_deprivation).

⁴² Üksikasjaliku analüüsi, mis käsitleb demograafiliste muutuste mõju pensionide piisavusele, leiab aadressilt „The 2018 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU, European Commission and Social Protection Committee (SPC), 2018“.

⁴³ 2018. aastal töötas EL-27s osalise tööajaga 30,5 % naistest ja 9,2 % meestest (Eurostati tööjõu-uuring).

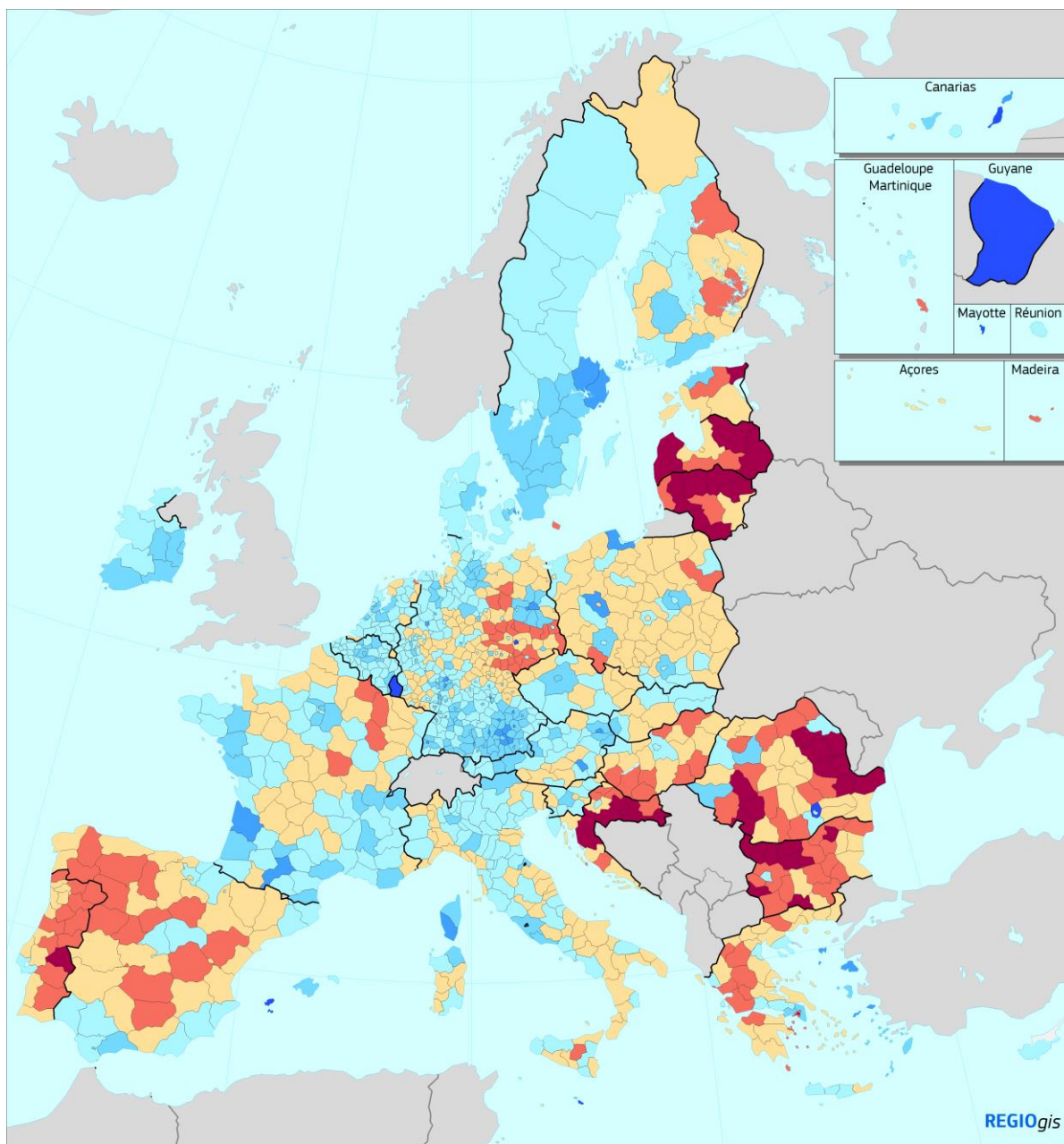
⁴⁴ 15–64aastaste töötajate ajutiste lepingute osakaal on püsinud viimastel aastatel muutumatuna. 2018. aastal moodustasid need 12,1 % kogu tööhõivest. Naiste seas on see näitaja pisut kõrgem (13,1 %) kui meeste seas (11,2 %) (Eurostat).

⁴⁵ „Piirkondlik“ tähendab NUTS 3 piirkondi ja „kohalik“ tähendab kohalikke haldusüksusi.

⁴⁶ COM(2020) 451 final, 28.5.2020.

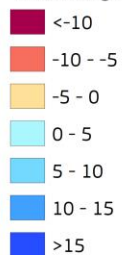
piirkondades. Lisaks sellele on taastumise toetamisel ülioluline roll ka ELi maaelu arengu programmil.

Kogurahvastiku muutus piirkondade kaupa⁴⁷, 2011–2019

Total population change in NUTS3 regions, 2011–2019

Total change (%)

EU-27 = 1.56%

Source: DG REGIO based on Eurostat data (demo_r_pjanaggr3) and JRC data (ARDECO database)

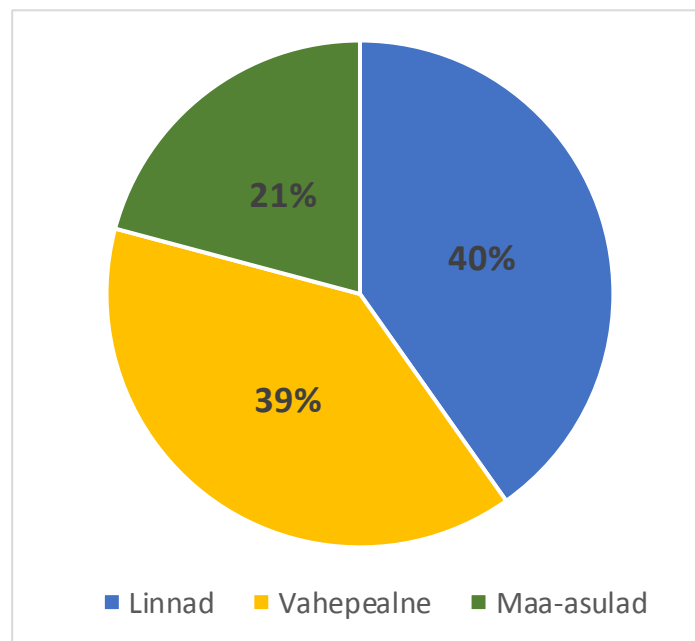
0 500 km

© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

⁴⁷ Selle kaardil on kujutatud NUTS 3 piirkondi. Ühe riigi keskmises NUTS 3 piirkonnas on 150 000 – 800 000 elanikku.

Demograafilised muutused ilmnevad linna- ja maapiirkondades erinevalt. ELi piirkonnad kuuluvad erinevatesse kategooriatesse sõltuvalt sellest, kas tegemist olemuslikult rohkem linna- või maapiirkonnaga või millegi vahepealsega. Kõigil kolmel kategoorial on oma eripärad. Rahvastik ja asustustihedus on vahepealsetes piirkondades väiksemad kui linnapiirkondades ja maapiirkondades väiksemad kui vahepealsetes piirkondades. Tundub, et pandeemia ajal mõjutasid rahvastikutihedus ja piirkonna kategooria viiruse levikut. Hinnangute kohaselt saabus viirus kõigepealt linnapiirkondadesse ja levis seal vahepealsete ja maapiirkondadega võrreldes kiiremini⁴⁸.

EL-27 elanikkond linna-maa piirkondliku tüpoloogia järgi, 2019

Allikas: Eurostat

Aastatel 2014–2019 vähenes maapiirkondade elanikkond 0,8 miljoni inimese võrra. Kuid see ei anna asjast täielikku ülevaadet. Mõnedes liikmesriikides kasvasid need piirkonnad enam kui 0,2 % võrra aastas, samas kui teistes toimus samas suurusjärgus vähenemine. Maapiirkondade elanikkond on alates 1991. aastast kahanenud kaheksas liikmesriigis: kolmes Balti riigis, Bulgaarias, Horvaatias, Ungaris, Portugalis ja Rumeenias. OECD hiljutisest tööst nähtub, et linnalähedased piirkonnad kipuvad kasvama, kaugemad piirkonnad aga elanikke kaotama⁴⁹.

ELi linnapiirkondades avaneb teistsugune pilt – seal kasvas elanikkond samal perioodil 3,8 miljoni võrra. Lätis ja Kreekas aga vähenes linnapiirkondade elanikkond vastavalt 0,3 % ja 0,6 %. Linnaelanikest 22 % elavad piirkonnas, kus elanikkond aastatel 2014–2019 vähenes. Neljateistkümnes liikmesriigis on kõik linnapiirkonnad elanikke juurde saanud.

⁴⁸ <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC120680>.

⁴⁹ Lisateavet saab aadressilt <https://doi.org/10.1787/b902cc00-en>.

3.4.1. ELUKVALITEET, TARISTU JA JUURDEPÄÄS TEENUSTELE

Igas Euroopa osas soovitakse pakkuda teenuseid ja taristut oma elanike vajaduste rahuldamiseks. Kui elanikkond kasvab või kahaneb, tuleb vastavalt kohandada teenuseid ja taristut, nagu transport, digiteenused, eluasemed, koolid, tervishoid ja pikaajaline hooldus ning sotsiaalne integratsioon.

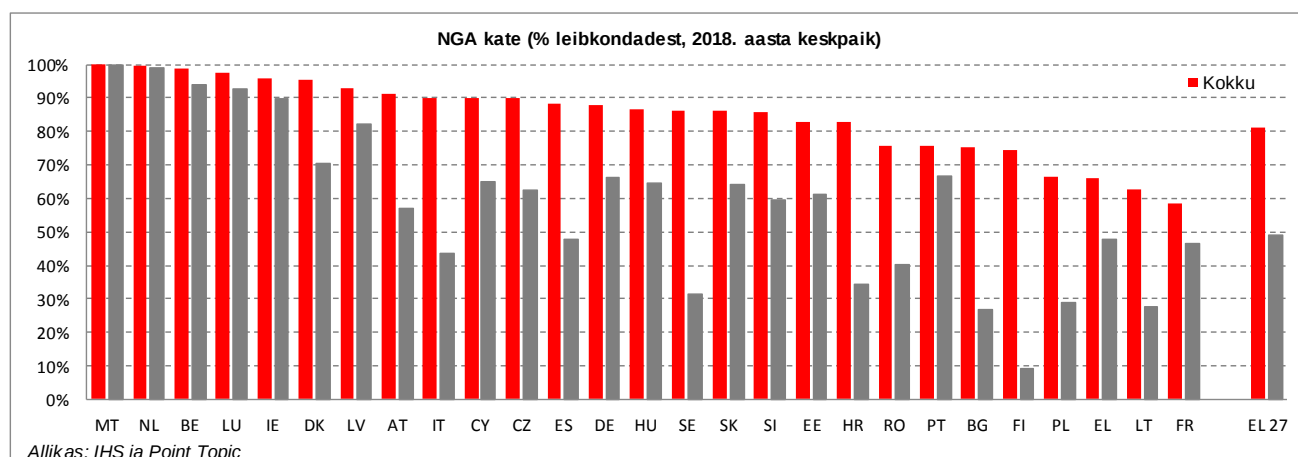
Demograafiliste muutuste mõju konkreetsele piirkonnale sõltub väga suurel määral sellest, kui kiiresti elanikkond muutub ja kas piirkonnal on vahendid selle muutusega toimetulekuks. Enamikes kiire rahvastikukasvuga piirkondades on SKP elaniku kohta ELi keskmisest suurem, samas kui kiire rahvastikukaoga piirkondades on SKP elaniku kohta võrdlemisi väike. Kõige keerulisem on olukord piirkondades, kus sissetulekud on väikesed ja rahvastikumuutus kiire.

31 miljonit inimest ehk 7 % ELi elanikkonnast elab piirkonnas, mida mõjutavad **korraga kaks probleemi – kiire rahvastikukadu ja väike SKP elaniku kohta**. Paljud sellised piirkonnad on Balti riikides, Bulgaarias, Horvaatias, Ungaris, Portugalis ja Rumeenias. Selles olukorras on ka mõned piirkonnad Kreekas ja Hispaanias, samuti üksikud piirkonnad Ida-Saksamaal, Prantsusmaal ja Poolas.

Kohalike ja piirkondlike demograafiliste muutuste käsitlemiseks peame me mõistma, miks inimesed mõnda piirkonda kolivad ja mõnest lahkuvad. Sageli on põhjuseks töövõimalused ja elukvaliteet. Konkreetse piirkonna elukvaliteeti võivad mõjutada paljud erinevad tegurid, näiteks looduskeskkond, juurdepääs teenustele (nt lastehoiuteenused, puuetega inimeste juurdepääs, kvaliteetne haridus, tervishoiuteenused, pikaajaline hooldus, eluase, vaba aja veetmise võimalused ja kultuuriteenused) või taristu (nt teed, raudtee, energiavarustus, juurdepääs internetile) kättesaadavus ja kvaliteet.

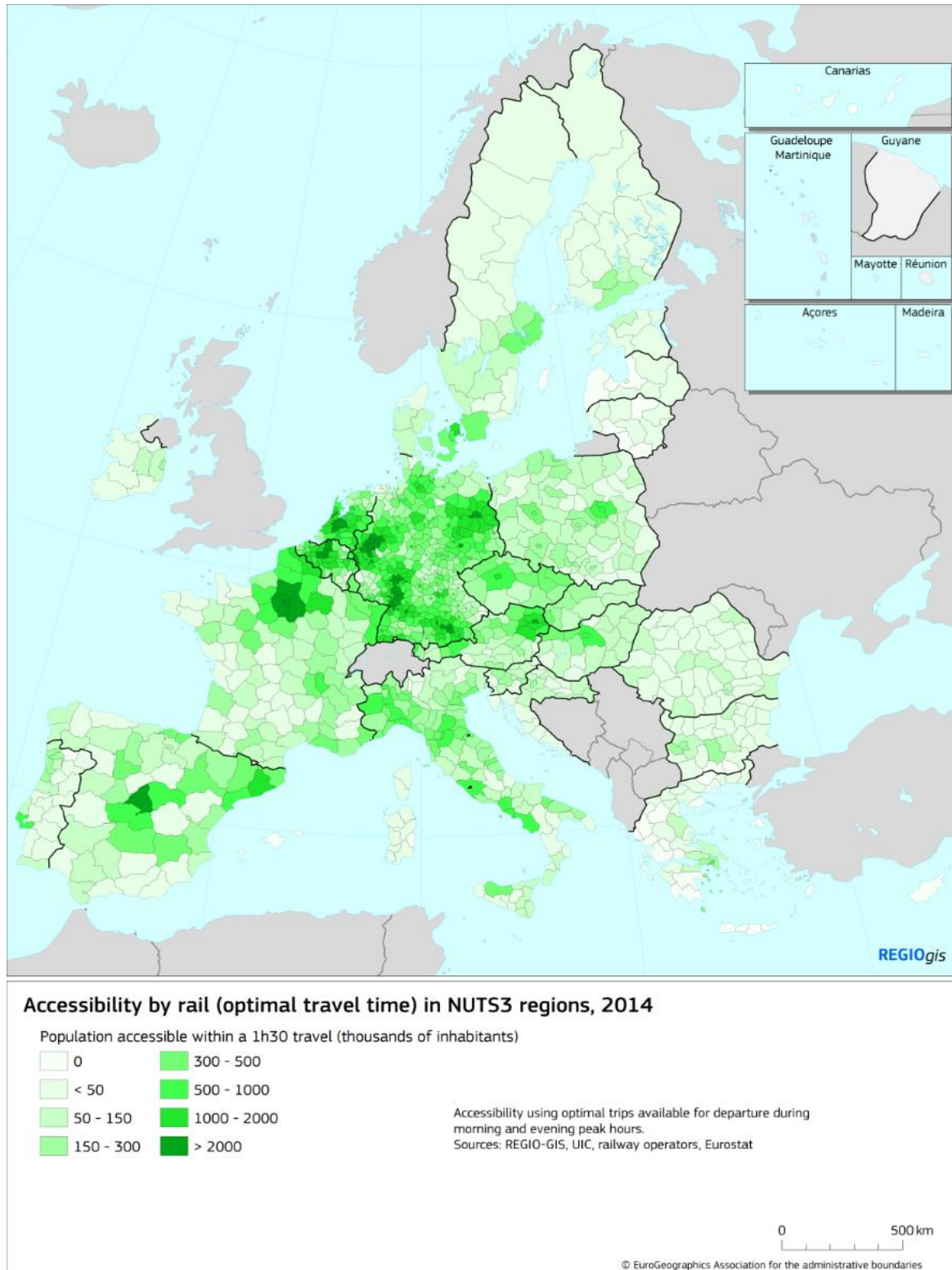
Juurdepääsetavus ja ühenduvus muutuvad piirkondade väljavaadete jaoks üha olulisemateks teguriteks. Need tegurid mõjutavad piirkondade majandusväljavaateid ja atraktiivsete töökohtade pakkumise potentsiaali. Roheüleminekut alustavas Euroopas mängib piirkonna atraktiivsuses üha suuremat rolli vajadus puhta, tiheda graafikuga, ligipääsetava ja taskukohase ühistranspordi järele. Euroopa kasvava digitaliseerumise tingimustes ootavad inimesed kvaliteetset ligipääsu järgmise põlvkonna lairibaühendusele. Digivaldkonnas võib ligipääs järgmise põlvkonna lairibaühendusele aidata linna- ja maapiirkondade vahet vähendada.

Lairiba järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgu hõlmavus

Investeeringud taristusse ja teenustesse, sealhulgas ühtekuuluvuspoliitika kaudu, on ülioluline osa lahendusest. Taristul on mitu eri mõõdet, sealhulgas digiteenuste (sh info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ning 5G-ühendus) ning haridus- ja tervishoiuteenuste kättesaadavus, aga ka vaba aja veetmise võimalused ja kultuur.

Rongiga juurdepääsetavus piirkonna kaupa,⁵⁰ 2014

Piirkondlikud stiimulid võivad parandada elukvaliteeti ning ligipääsu teenustele ja taristule ja aidata leida lahendusi rahvastikukao negatiivsele mõjule. Näiteks saab kohalikke ettevõtluskeskkondi paremaks muuta ettevõtete toetamiseks mõeldud teenuste ning innovatsiooni ja teaduse

⁵⁰ Selle kaardil on kujutatud NUTS 3 piirkondi. Ühe riigi keskmises NUTS 3 piirkonnas on 150 000 – 800 000 elanikku.

motiveerimise abil. Kogukonna juhitud kohalik areng võib rahuldada kodanike vajadusi ja tõsta kohaliku elu kvaliteeti. Kiire kokkulepe ELi järgmise pikaajalise eelarve ja selle taasterahastu Next Generation EU⁵¹ kohta tagab, et ELi vahendid ja ühtekuuluvuspoliitika programmid saavad selle töö toetamisel olulist rolli mängida.

Avaliku poliitika seisukohast on kõige tähtsam küsimus töötada välja kestlikud lahendused. Piirkondlik ja kohalik tasand on näidanud oma võimet uuendusi luua ja demograafilisi muutusi nutikalt juhtida. Nende kogemuste kasutamine on oluline parimate tavade ja kasvuvõimeliste uuenduslike ideede, toodete või teenuste jagamisel.

Mis tahes poliitilised meetmed piirkondliku tasandi probleemide lahendamiseks peavad lähtuma kohapeal valitsevast olukorrast. See peegeldab tõsiasja, et olukord riikide vahel ja igas riigis on erinev – mõnedes piirkondades on lõhe linna- ja maapiirkondade vahel suurem, teistes on suundumus vastupidine. 2018. aastal oli vaesusrisk iseäranis suur paljudes Lääne-Euroopa linnades elavate inimeste hulgas, samas kui ELi ida- ja lõunaosas ohustas vaesusrisk pigem maapiirkondade elanikke.

Linnades on energia-, transpordi- ja maakasutus tõhusam. Lihtsam on korraldada ja hooldada avalikku taristut, nagu ühistransport või juurdepääs internetile, samuti juurdepääsu sotsiaalteenustele, näiteks hooldussektoris. Oskuste pakkumise ja nõudluse ühitamine on enamasti samuti lihtsam ning selle tulemuseks on suurem tööviljakus ja sissetulek inimese kohta. Linnades on parem juurdepääs kvaliteetsele haridusele, sealhulgas rohkematele kõrgkoolidele, mis võib aidata kaasa innovatsioonile⁵².

Teisalt tuleb **ummikute, saaste ja eluasemekulude edasise suurenemise vältimiseks elanikkonna kiiret kasvu linnades hästi hallata**⁵³. Linnad peavad demograafiliste muutustega toimetulekuks kohandama ka oma teenuseid sellistes valdkondades nagu tervishoid ja liikuvus, aga ka avalik taristu, elamumajandus, haridus ja sotsiaalpoliitika. Arvestades tihedat seost vananemise ja puute vahel hõlmab see ka juurdepääsetavuse parandamist peamiselt toodete, teenuste ja taristu vallas.

Maapiirkondades on rohkesti maad, elamiskulud on seal väiksemad ja õhusaaste tase madal. Samas esineb maapiirkondades ka raskusi, eriti korraliku juurdepääsu tagamisel avalikele ja erateenustele. Maapiirkondades, kus elanikkond on märkimisväärselt vähenenud, võidakse maa hüljata, seal võib kasvada metsatulekahjude oht⁵⁴ ja üldiselt on raskem meelitada ligi uusi investeeringuid. Muret tekitab noorte põllumajandustootjate arvu vähenemine ja nn põlvkondliku uuenemise vajadus.

Maapiirkondade puhul on üks määrav tegur see, kas tegemist on linnalähedase või toimivast linnastust kaugel asuva piirkonnaga. Linnalähedaste maapiirkondade ja vastava linna vahel võib sageli esineda tihedaid kokkupuuteid. Inimesed võivad töötada linnas, kuid elada väljaspool linna, mistõttu toimub igapäevane pendelränne. See muster tingib spetsiifilisi vajadusi, näiteks transpordi

⁵¹ Lisateavet saab aadressilt https://ec.europa.eu/info/publications/mff-legislation_et.

⁵² Lisateavet saab aadressilt https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/regional-focus/2018/access-to-universities-in-the-eu-a-regional-and-territorial-analysis.

⁵³ Lisateavet saab aadressilt <https://urban.jrc.ec.europa.eu/thefutureofcities/ageing#the-chapter>.

⁵⁴ „Forest fires — Sparking fire smart policies in the EU“, Euroopa Komisjon (2018).

korraldamise vajadust. Võib olla välja kujunenud teatav tööjaotus: näiteks võib linna pakkuda haiglatele juurdepääsu muu hulgas inimestele, kes elavad linnalähedases maapiirkonnas.

Teisalt ei asu mõned maapiirkonnad ühegi suurema linna läheduses. Sellistes piirkondades esineb maaelu arendamisel mitmesuguseid väljakutseid, näiteks primaarsektori ja sellega seotud lisaväärtusahelate ülekaal⁵⁵ või väiksem elanikkond ja majanduskasv⁵⁶. Teatavate piirkondade majanduslangus ei ole üksnes territoriaalse ühtekuuluvusega seotud probleem, aga see võib põhjustada rahulolematust mõnedes piirkondades. Kui inimesed tunnevad end hüljatuna, võivad nad kaotada usu meie majanduse ja demokraatlike institutsioonide õiglusse.

Kõiki neid ja paljusid teisi küsimusi käsitletakse **komisjoni pikaajalises maapiirkondade visioonis**, mis esitatakse järgmisel aastal pärast laialdast avalikku arutelu ja võttes arvesse COVID-19 pandeemia tõttu ilmsiks tulnud erinevaid aspekte.

4. KAKSIKÜLEMINEK JA DEMOGRAAFILISED MUUTUSED

Demograafilised muutused ning rohe- ja digipööre mõjutavad või kiirendavad üksteist sageli. Strateegilised prognoosid võivad olla oluline tööriist, mille abil leida ja prognoosida probleeme, mis mõlemat üleminekut mõjutama hakkavad, ning valmistada paremini ette nende ühiseks lahendamiseks vajalikku poliitikat.

On tõenäoline, et kogu maailmas demograafilistest muutustest tulenevat survet suurendab veelgi kliimamuutuste ja keskkonnaseisundi halvenemise mõju. Senisel viisil jätkamine tähendaks järgmistel kümnenditel ülemaailmse toidu-, energia- ja veevajaduse tohutut ja samaaegset suurenemist: 2050. aastaks oleks vaja 60 % rohkem toitu, 50 % rohkem energiat ja 40 % rohkem vett⁵⁷.

Euroopa roheline kokkuleppe ja kliimaseaduse kohaselt⁵⁸ läheb Euroopa sama aja jooksul üle kliimaneutraalsele ja ressursitõhusale majandusele. See suurendab vajadust puhta energeetika, jätkusuutliku ja aruka liikuvuse, ulatuslikumale ringmajandusele ülemineku ning meie bioloogilise mitmekesisuse kaitsmise ja taastamise olulise tõhustamise järele. COVID-19 pandeemiast tingitud hiljutised liikumispiirangud on näidanud, kui väärtuslikud on linnaruumi rohealad meie füüsilise ja vaimse heaolu jaoks. Paljud Euroopa linnad on samuti astunud samme, et muuta aktiivne mobiilsus (nagu jala käimine ja rattasõit) pandeemia kestel ohutumaks ja atraktiivsemaks valikuks. Selle töö hõlbustamiseks loob komisjon 2021. aastal linnade ja linnapeadega sõlmitud uue roheliste linnade leppe raames ELi linnaruumi haljastamise platvormi.

Linnaelanike arvu kasvades peavad linnapiirkonnad jätkama ja suurendama jõupingutusi haljasalade loomiseks, mis võivad toimida ka süsiniku sidujatena, aidates õhust heidet eemaldada. **Ringmajanduse tegevuskava, ELi bioloogilise mitmekesisuse strateegia, strateegia „Talust**

⁵⁵ OECD, 2018. Policy note Rural 3.0 – a framework for rural development.
<https://www.oecd.org/cfe/regional-policy/Rural-3.0-Policy-Note.pdf>.

⁵⁶ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/regional-focus/2008/remote-rural-regions-how-proximity-to-a-city-influences-the-performance-of-rural-regions.

⁵⁷ Lisateavet saab aadressilt <http://www.fao.org/global-perspectives-studies/en>.

⁵⁸ Lisateavet saab aadressilt https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.

taldrikule“ ja peagi avaldatav kliimamuutustega kohanemist käsitlev ELi läbivaadatud strateegia tegelevad mitmete selliste küsimustega.

Eelduste kohaselt hakkavad kliimamuutused ja elurikkuse kadumine rändemustreid märkimisväärselt mõjutama. Selle põhjuseks on asjaolu, et keskkonnamuutused, nagu kõrbestumine, ookeanide hapestumine ja rannikuerosioon, mõjutavad otseselt inimeste elatist ja nende võimalusi oma päritolukohas ellu jääda⁵⁹. Prognooside kohaselt jätkub see suundumus kliimamuutuste mõju suurenedes. Maailmapanga hinnangul võib 2050. aastaks Sahara-taguses Aafrikas, Lõuna-Aasias ja Ladina-Ameerikas kuni 143 miljonit inimest olla sunnitud oma riigi piires ümber asuma, kui ei võeta kliimameetmeid⁶⁰. Seetõttu on üha olulisem, et Euroopa oleks üleilmne liider kliima- ja keskkonnameetmete vallas, eriti rakendades Euroopa rohelist kokkulepet ning rõhutades rohelist kokkuleppe diplomaatiat kogu oma poliitikas ja kõigis partnerlustes.

Digipööre ja interneti kiire levik on inimeste elu ja harjumusi juba muutnud. Digiteerimine võib suurendada tööviljakust ja majanduskasvu, kuid ebaühtlane juurdepääs internetile tekitab digilõhe, millest on saamas üks olulisi ebavõrdsuse mõõtmeid. Seda lõhet võivad veelgi süvendada ebapiisavad digioskused, riikide ja piirkondade vahelised suured erinevused oskuste tasemes ning juurdepääsu puudumine.

Praegune kriis näitas, et äärmiselt oluline on muuta digiüleminek reaalsuseks kõigi jaoks nii kiiresti kui võimalik: kuna terves Euroopas on kehtestatud suhtlemisdistsantsi hoidmise meetmed, peavad paljud inimesed kodus töötama või kasutama pere ja sõpradega suhtlemiseks interneti või mobiilirakendusi. Ligipääs usaldusväärsele ja kiirele internetile ning digivahendite kasutamise võimalus on ettevõtete, töötajate ja füüsilisest isikutest ettevõtjate jaoks veelgi olulisemaks muutunud.

5. DEMOGRAAFIA GEOPOLIITIKA: EUROOPA MAAILMAS

Demograafilised muutused mõjutavad ka Euroopa geopoliitilisi väljavaateid ja positsiooni maailmas. Rahvaarv ja majanduse suurus mängivad maailma võimustruktuurides olulist rolli. Kuna Euroopa riikide rahvastik ja nende majanduslik võimsus võrreldes muude tärkava turumajandusega riikidega väheneb, on üha olulisem, et Euroopa Liit kasutaks oma kollektiivset mõjuvõimu. Teisalt – nagu pandeemia meile näitab – ei tunnista viirus riigipiire ja tekitab paljudes maailma paikades samasuguseid probleeme.

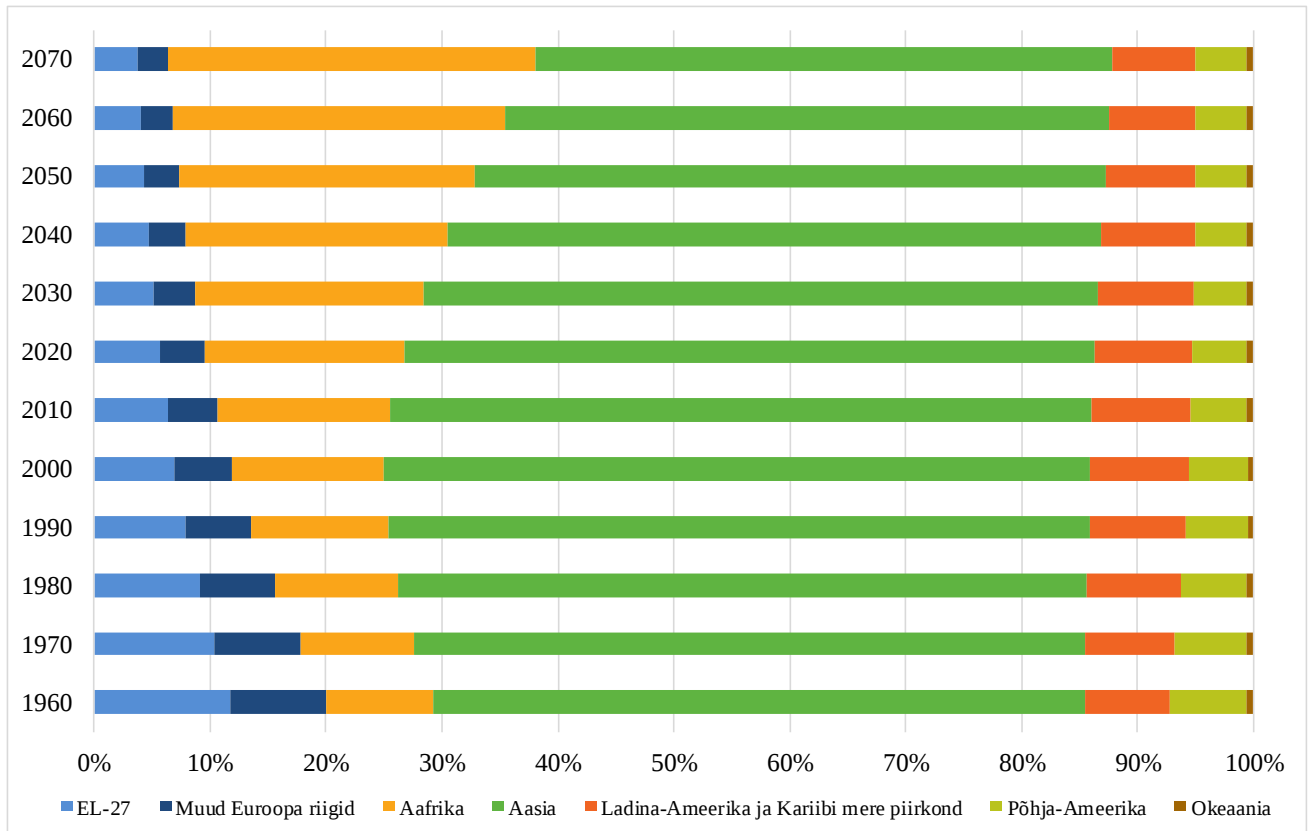
Eurooplaste osakaal maailma elanikkonnas väheneb. 1960. aastal moodustas EL-27 elanikkond umbes 12 % maailma elanikkonnast. Praeguseks on see langenud umbes 6 %ni ja langeb prognooside kohaselt aastaks 2070 4 %ni. Teine märkimisväärne arengusuundumus on Aafrika osakaalu suurenemine maailma elanikkonnas: see kasvab 9 protsendilt 32 protsendini, samal ajal kui Aasia elanikkonna osakaal mõnevõrra väheneb⁶¹.

⁵⁹ Lisateavet saab aadressilt <https://news.un.org/en/story/2019/07/1043551>.

⁶⁰ Lisateavet saab aadressilt <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29461>.

⁶¹ Lisateavet ÜRO maailma rahvastiku väljavaadete 2019. aasta korrigeerimise kohta saab aadressilt <https://population.un.org/wpp/>.

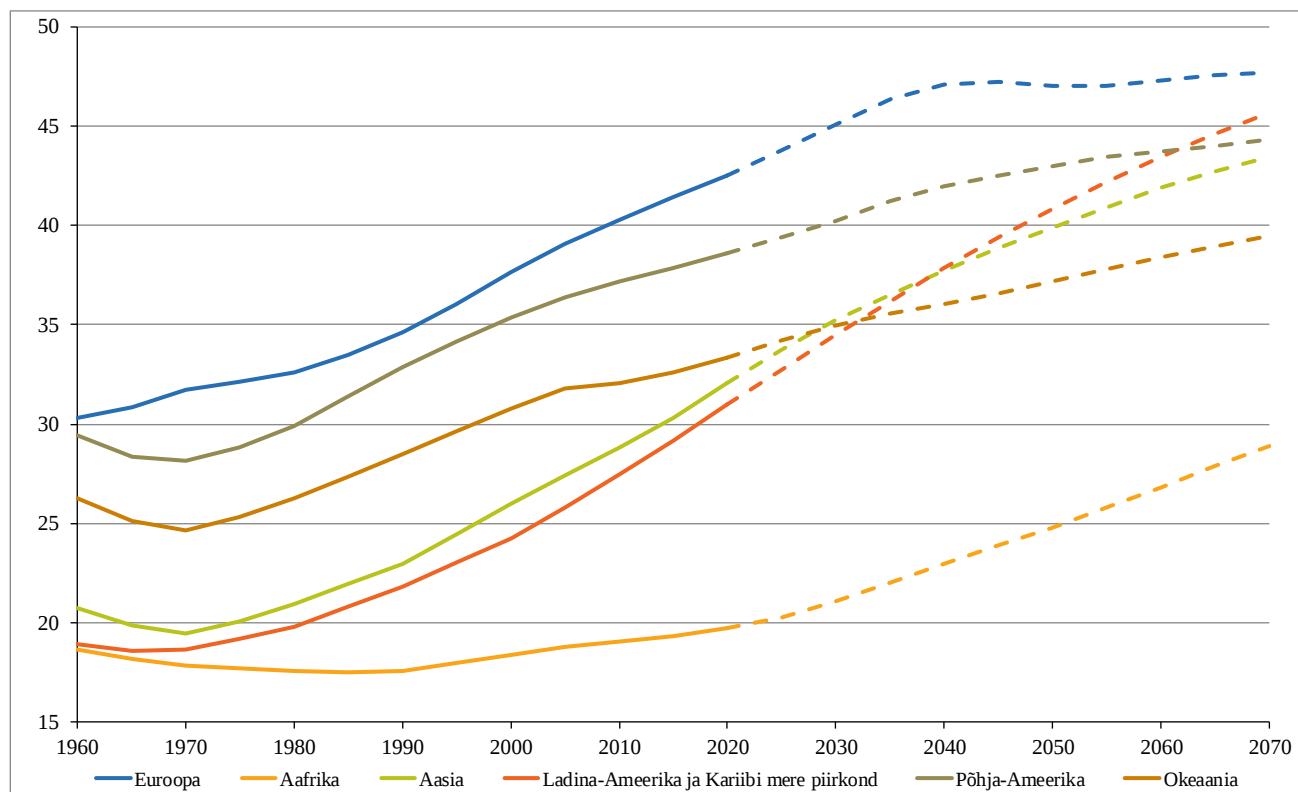
Maailma elanikkond mandrite kaupa, 1960–2070

Allikas: ÜRO majandus- ja sotsiaalosakonna rahvastikuüksus (2019).

Euroopa pole ainus vananev manner, kuid Euroopa elanikkond on keskmiselt vanim. Kui võrrelda Euroopas valitsevat suundumust maailma teiste osadega, on selge, et ka teised mandrid läbivad sarnast vananemisprotsessi, kuid Euroopaga võrreldes teatava viiteajaga. Prognooside kohaselt kasvab keskmine vanus aja jooksul ka Aafrikas, aga kuni aastani 2070 jääb see noorimaks mandriks.

Maailma elanikkonna mediaanvanus mandrite kaupa, 1960–2070

Allikas: ÜRO majandus- ja sotsiaalosakonna rahvastikuüksus (2019).

Väheneb ka Euroopa osa maailma SKPs. Kui 2004. aastal pärines Euroopast 18,3 % kogu maailma SKPst, siis 2018. aastaks oli see kahanenud 14,3 protsendini⁶². Kuna tööeline elanikkond väheneb, on oht, et see suundumus jätkub või koguni kiireneb. Liikmesriikidest saavad väiksemad tegijad majanduses, aga ühiselt on Euroopa Liidul edaspidi siiski jätkuvalt oluline majanduslik, poliitiline ja diplomaatiline roll.

Euroopa peab olema tugevam, ühtsem ja strateegilisem selles, kuidas ta mõtleb, tegutseb ja räägib. Peame tugevdama olemasolevaid ja looma uusi partnerlusi, eelkõige oma lähimate partnerite ja naabritega. Pidades silmas meie mandrite ees seisvaid üksteist täiendavaid demograafilisi väljakutseid on eriti oluline uus **laiaulatuslik Aafrika strateegia**⁶³. Üha olulisem on säilitada reeglitel põhinev üleilmne kord ja selle institutsioonid, nagu Ühinenud Rahvaste Organisatsioon ja Maailma Kaubandusorganisatsioon, ja tegutseda aktiivsemalt rahvusvahelistes struktuurides.

⁶² Allikas: Maailmapank, SKP ostujõu pariteedi andmed andmebaasist World Development Indicators.

⁶³ JOIN(2020) 4 final, 9.3.2020

JÄRELDUSED JA VÄLJAVAATED

Praegusel erakordselt raskel ja ebakindlal ajal on Euroopa Liidul, tema liikmesriikidel ja nende piirkondadel ühine huvi reageerida demograafiliste muutuste mõjule viisil, mis on kasulik kõigile eurooplastele. See on osa Euroopa taastumisest ning vastupidavama, jätkusuutlikuma ja õiglasema liidu loomisest. Edasine tegutsemine sõltub paljudest strateegilistest küsimustest, sealhulgas sellest, kuidas stimuleerida innovatsiooni ja tööviljakust, kuidas tuua rohkem inimesi tööhõivesse, kuidas ajakohastada tervishoiusüsteeme, sotsiaalkaitset ja sotsiaalteenuseid ning kuidas vähendada territoriaalseid erinevusi.

Eeltoodut arvestades ja käesoleva aruande järeldusi lähtepunktina kasutades esitab komisjon **rohelise raamatu vananemise kohta** ja **pikaajalise maapiirkondade visiooni**. Komisjon tegeleb samuti põhjalikult teiste käesolevas aruandes väljatoodud küsimustega, nagu üksindus, sotsiaalne eraldatus, vaimne tervis, majanduslik vastupanuvõime ja pikaajaline tervishoid.

See aruanne näitab ka, et **demograafilised kaalutlused tuleb kaasata kogu ELi poliitikasse**. Komisjon on valmis täiel määral täitma oma rolli, kasutades kõiki tema käsutuses olevaid vahendeid, eriti järgmise pikaajalise ELi eelarve ja oma taasterahastu Next Generation EU kaudu. Tema jõupingutused majanduse taastamiseks toetavad sotsiaalset ühtekuuluvust, integratsiooni ja kaasamist, maaelu arengut ning haridust ja koolitust. Ta toetab vajaduse korral struktuurireforme ning töötab konkurentsivõimelise kestlikkuse nimel, kasutades maksimaalselt ära Euroopa poolaasta võimalusi.

Samas on selge, et universaalset lähenemisviisi ei ole. **Poliitikakujundamine peab lähtuma kohapeal valitsevast olukorrast ja vähendama piirkondade vahelisi erinevusi**. Seda silmas pidades jätkab komisjon ülespoole ühtlustamise edendamist, õiglase ülemineku tagamist ning sotsiaalse õigluse, võrdsete võimaluste ja mittediskrimineerimise toetamist, eelkõige Euroopa sotsiaalõiguste samba ja ELi soolise võrdõiguslikkuse strateegia kaudu.

Demokraatia ja demograafiaga seotud kahekordse väljakutsega tuleb otsusekindlalt tegeleda. Demograafiliste muutustega kaasnevad meie demokraatia jaoks nii probleemid kui ka võimalused. Kui üleminekut hästi hallata, aitab see tagada, et meie valitsemis- ja osalussüsteemid on dünaamilised, vastupidavad ja kaasavad ning esindavad ühiskonna mitmekesisust. Me peame tegelema probleemide algpõhjustega ja vältima nn rahulolematuse geograafiat⁶⁴. Euroopa tuleviku teemaline konverents on peamine platvorm kuulamiseks, õppimiseks ja lahenduste leidmiseks.

Ehkki veel on vara teha COVID-19 kriisi põhjal sisulisi demograafilisi järeldusi, panustab käesoleva aruandega paralleelselt käivitatud veebileht liiduülestel ulatuslike ja võrreldavate statistiliste andmete analüüsi pärast nende kättesaadavaks muutumist, et neid saaks kasutada teadlike poliitikakaalutluste- ja otsuste usaldusväärse alusena.

Käesoleva aruande põhjal algatab komisjon dialoogi asjaomaste huvirühmadega, eriti piirkondlikul tasandil, ning peab arutelusid liikmesriikide, ELi institutsioonide ja asutustega, eelkõige Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ning Regioonide Komiteega.

⁶⁴ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/working-papers/2018/the-geography-of-eu-discontent.